

RAZISKOVALNO DELO

GOVORNE TEŽAVE PREDŠOLSKIH OTROK

Tamara GOLOB

dipl. vzg. pred. otrok

Marec 2025

Vsebina

POVZETEK	1
ABSTRACT	2
1 UVOD	3
1.1 Opredelitev raziskovalnega področja	4
1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge	6
2 FAZE RAZVOJA GOVORA PRI PREDŠOLSKEM OTROKU.....	7
2.1 Dejavniki, ki vplivajo na razvoj govora.....	9
2.2 Vzroki govorno-jezikovnih motenj.....	10
3 GOVORNE TEŽAVE PREDŠOLSKIH OTROK	11
3.1 Značilnosti govorno-jezikovnih motenj	12
3.2 Motnje artikulacije ali izgovorjava glasov.	12
4 JEZIKOVNE MOTNJE.....	14
4.1 Motnja tempa in ritma govora	14
4.2 Motnja glasu oz. fonacije.....	15
4.3 Motnje branja in pisanja.....	15
5 STOPNJEVANJE GOVORNO-JEZIKOVNIH MOTENJ.....	16
5.1 Otroci z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjam.....	16
5.2 Otroci z zmernimi govorno-jezikovnimi motnjami.....	16
5.3 Otroci s težjimi govorno-jezikovnimi motnjami	16
5.4 Otroci s težkimi govorno-jezikovnimi motnjami	16
6 POMOČ OTROKOM Z MOTNJAMI V GOVORU	18
6.1 Svetovanje logopeda pri govorno-jezikovnih motnjah	18
6.2 Pomoč logopeda pri govornih motnjah otrok	20
7 POSLEDICE GOVORNO-JEZIKOVNIH MOTENJ PRI PREDŠOLSKIH OTROCIH	21
7.1 Posledice na socialni razvoj	21
7.2 Posledice na kognitivni razvoj	21
7.3 Posledice na čustveni razvoj.....	21
8 EMPIRIČNI DEL I.....	22
8.1 Opredelitev raziskovalnega problema.....	22
8.2 Raziskovalna metodologija	22
8.3 CILJ RAZISKOVALNE NALOGE	23
8.4 REZULTATI IN INTERPRETACIJA.....	24

GRAFI	24
8.5 Rezultati raziskave po hipotezah	27
8.6 Sklepne ugotovitve	28
9 EMPIRIČNI DEL II.....	29
9.1 Opredelitev raziskovalnega problema.....	29
9.2 Raziskovalna metodologija	29
9.3 CILJ RAZISKOVALNE NALOGE	30
9.4 REZULTATI IN INTERPRETACIJA.....	31
GRAFI	31
9.5 Rezultati raziskave po hipotezah	34
9.6 Sklepne ugotovitve	34
10 CILJ RAZISKOVALNE NALOGE.....	35
11 VPLIV MEDIJEV NA GOVORNO-JEZIKOVNE TEŽAVE PREDŠOLSKIH OTROK.....	36
11.1 Negativni vplivi medijev na govorni razvoj.....	36
11.1.1 Negativne posledice prekomerne uporabe zaslonov	36
11.1.2 Kako uravnovežiti uporabo digitalnih naprav?.....	37
11.1.3 Izzivi in prihodnost	37
11.2 Motnje pozornosti in koncentracije	38
12 KAKŠNA JE VLOGA LOGOPEDA PRI RAZVOJU GOVORNO-JEZIKOVNIH SPOSOBNOSTI PREDŠOLSKIH OTROK	39
13 ZAKLJUČEK.....	53
14 VIRI IN LITERATURA.....	55

POVZETEK

V zadnjih letih vzgojiteljice v vrtcih opažamo vse večje število otrok, ki se soočajo z govorno-jezikovnimi težavami. Razvoj govora je kompleksen proces, ki je odvisen od različnih dejavnikov, kot so biološki, okoljski in socialni vplivi. Otroci, ki imajo težave na tem področju, lahko pri komunikaciji naletijo na ovire, kar lahko vpliva na njihov socialni razvoj, samozavest in kasnejše učno uspešnost.

V teoretičnem delu svoje raziskovalne naloge sem podrobno opisala govorno-jezikovne težave, predstavila faze govornega razvoja ter analizirala dejavnike, ki vplivajo na razvoj govora. Poudarek sem namenila tudi možnim vzrokom za govorno-jezikovne primanjkljaje, kot so dedni dejavniki, vpliv okolja, pomanjkljiva stimulacija govora v zgodnjem otroštvu ter morebitne nevrološke in razvojne motnje.

V empiričnem delu sem izvedla raziskavo z metodo ankete, ki sem jo razdelila med strokovne delavke našega vrtca.

Cilj raziskave je bil ugotoviti:

- Koliko otrok v oddelkih našega vrtca ima govorno-jezikovne težave?
- Kakšne vrste težav so pri otrocih najpogostejše?
- Na kakšne načine vzgojiteljice otrokom nudijo pomoč pri premagovanju teh težav?
- Kako poteka sodelovanje s starši pri spodbujanju govornega razvoja otrok?

Zbrani podatki mi bodo omogočili vpogled v trenutne izzive, s katerimi se soočajo vzgojiteljice, ter ugotoviti, ali so obstoječe strategije podpore otrokom zadostne ali bi bilo smiselno uvesti dodatne metode in oblike pomoči.

Prav tako me zanima, kako vzgojiteljice ocenjujejo sodelovanje s starši, saj ima prav domače okolje ključno vlogo pri razvoju otrokovih komunikacijskih sposobnosti.

Rezultati raziskave bodo prispevali k boljšemu razumevanju trenutnega stanja na tem področju in lahko služijo kot osnova za izboljšanje pristopov k delu z otroki, ki se soočajo z govorno-jezikovnimi težavami.

Ključne besede: govor, govorno-jezikovne motnje, predšolski otrok, starši, logoped

ABSTRACT

In recent years, preschool teachers have been noticing an increasing number of children facing speech and language difficulties. Speech development is a complex process influenced by various factors, including biological, environmental, and social influences. Children with difficulties in this area may encounter communication barriers, which can affect their social development, self-confidence, and later academic success.

In the theoretical part of my research paper, I have provided a detailed description of speech and language difficulties, outlined the stages of speech development, and analyzed the factors influencing speech development. I have also focused on the possible causes of speech and language deficits, such as genetic factors, environmental influences, insufficient speech stimulation in early childhood, and potential neurological or developmental disorders.

In the empirical part, I conducted a survey-based study, distributing questionnaires among the professional staff of our preschool. The aim of the research was to determine:

- How many children in our preschool groups have speech and language difficulties?
- What types of difficulties are most common among children?
- In what ways do preschool teachers help children overcome these difficulties?
- How does collaboration with parents support children's speech development?

The collected data will provide insight into the current challenges faced by preschool teachers and help determine whether existing support strategies for children are sufficient or if additional methods and forms of assistance should be introduced.

I am also interested in how preschool teachers assess their collaboration with parents, as the home environment plays a crucial role in the development of a child's communication skills.

The results of the research will contribute to a better understanding of the current situation in this field and can serve as a basis for improving approaches to working with children who experience speech and language difficulties.

Keywords: speech, speech-language disorders, preschool child, parents, speech therapist

1 UVOD

Predšolsko obdobje je ključnega pomena za otrokov govorni razvoj, saj se v tem času izjemno hitro razvijajo mišične sile in živčne poti, ki omogočajo pravilno izreko in govorno sporazumevanje.

D. Sgerm (2004) poudarja, da so osnovni pogoji za uspešen govorni razvoj zdravi govorni organi, delujoča govorila ter ustrezno razviti možganski centri, odgovorni za govor. Poleg tega je pomembna tudi usklajenost pri delovanju prsnih in trebušnih mišic, saj lahko njihova neusklajenost privede do govorno-jezikovnih težav, ki lahko posameznika ovirajo v vsakdanjem življenju.

Govor ne predstavlja le sredstva sporazumevanja, temveč je tudi pomemben dejavnik socialne prilagoditve. Ljudje brez sposobnosti verbalnega izražanja ali razumevanja govora težje vzpostavljajo stike z okolico, kar lahko vodi v socialno izolacijo. Zato se je treba zavedati, kako velik vpliv ima vzgoja na razvoj govora ter na oblikovanje komunikacijskih sposobnosti. Pomembno je, da se otrokom že v zgodnjem obdobju omogoči spodbudno govorno okolje, ki vključuje pravilno izgovorjavo, bogat besedni zaklad ter priložnosti za aktivno izražanje misli in občutkov.

Oseba, ki ima težave na govorno-jezikovnem področju, pogosto doživlja občutke nesprejetosti in stiske. Komunikacija je namreč bistven del človekovega obstoja, saj omogoča interakcijo z drugimi in uspešno vključevanje v družbo.

Posebno pozornost je treba nameniti tudi komunikaciji z osebami, ki imajo govorno-jezikovne motnje. Takšna komunikacija zahteva potrpežljivost, spoštovanje in neposredno interakcijo s sogovornikom.

Bračun Sova (2009, str. 13) izpostavlja, da je pri komunikaciji s takšnimi osebami ključnega pomena upoštevanje osnovnih načel dobre komunikacije, kot so aktivno poslušanje, empatija ter jasnost in prilagojenost izražanja. Le na ta način lahko ustvarimo vključujoče in spodbudno okolje, kjer se vsak posameznik počuti razumljenega in sprejetega.

V sodobni družbi je govorna sposobnost ena izmed najpomembnejših vrlin, ki posamezniku omogoča uspešno delovanje v različnih življenjskih situacijah. Zato je treba posebno pozornost nameniti otrokom in odraslim z govorno-jezikovnimi težavami ter jim nuditi ustrezno podporo in strokovno pomoč, ki jim bo omogočila boljše vključevanje v družbo ter kakovostnejše življenje.

1.1 Opredelitev raziskovalnega področja

Govor je zelo pomemben v človekovem razvoju, saj gre pri tem za oblikovanje človeka kot posameznika in za vzpostavljanje komunikacij z okolico (Marjanovič Umek 1990). Govor je sposobnost, ki je lastna, samo človeku je zapletena in najmlajša po razvoju (Vizjak Kure 2010).

Razvoj govora v predšolskem obdobju je kompleksen proces, ki zajema postopno pridobivanje jezikovnih veščin. V tem obdobju otrok razvija sposobnost poslušanja, izgovarjanja zvokov, tvorjenja stavkov in razumevanja pomena besed. Poudarek je na ustvarjanju trdnih temeljev za uspešno komunikacijo.

Pomembnost učinkovite komunikacije v predšolskem obdobju.

Predšolsko obdobje je ključnega pomena za razvoj govornega sporazumevanja in pravilne izreke, saj se takrat pri otroku hitro razvijajo mišične sile in živčne poti. Pogoji za razvoj govora so zdravi govorni organi in govorila ter centri v možganih in usklajenost v delovanju prsnih in trebušnih mišic, saj v nasprotnem primeru lahko slej ko prej nastanejo težave pri govoru (Sgerm, 2004).

Razvoj otrokovega govora tudi ni moč umestiti znotraj posameznih mejnikov, saj otroci ob razvijanju splošnih govornih zmožnosti ustvarjajo tudi neobičajne, a lastne govorne stvaritve.

Govor je skorajda unikatni produkt vsakega posameznika (Marjanovič Umek, Krajnc in Fekonja, 2006).

Za pravi razvoj govora je nujno naslednje:

- pravilno razvite psihične funkcije,
- zdrav živčni sistem,
- zdrava in pravilno razvita govorila,
- pravi govor okolice v kateri živi otrok.

Visoka kakovost vrtca je še posebej pomembna za otroke iz socialno manj spodbudnega okolja, v katerem so otroci praviloma deležni manj govornih spodbud, govor staršev je manj bogat, na razpolago imajo manj igrac, knjig in drugih za otrokovo starost primernih materialov. Vrtec ima pozitiven učinek tudi zaradi vrstnikov v skupini, v kateri otroci pridobijo pomembne govorne izkušnje, kar pa lahko tudi v širšem pomenu pomaga zmanjšati razlike med otroci glede na različno izobrazbo njihovih staršev in njihovega družinskega okolja (Marjanovič Umek in drugi).

Razvoj govora v predšolskem obdobju je temeljnega pomena za celovit razvoj otroka, saj govor ni le sredstvo za sporazumevanje, ampak tudi ključni dejavnik, ki omogoča otrokom, da se vključijo v širši svet in izražajo svoja čustva, misli in potrebe. Tako kot pri drugih veščinah je tudi pri govoru pomembno, da se ta razvija postopoma, skozi različne faze, ki vključujejo

prepoznavanje zvokov, izgovarjanje besed, tvorjenje stavkov in razumevanje pomena. V tem procesu otroci ne le izboljšujejo svoje jezikovne sposobnosti, temveč se razvijajo tudi kognitivno, čustveno in socialno.

Za pravilen razvoj govora so pomembni številni dejavniki, pri čemer so ključni fiziološki in psihološki vidiki. Kot že omenjeno, zdrav živčni sistem in pravilno razvita govorila omogočata, da otrok začne izgovarjati prve besede in stavke. Pri tem se ključno povezuje razvoj živčnega sistema s komunikacijskimi veščinami. Na primer, razvoj možganskih centrov, ki so odgovorni za govor, je tesno povezan z govornimi organi, kot so usta, jezik, grlo in glasilke. Ta medsebojna usklajenost med fiziološkimi mehanizmi in živčnimi potmi omogoča, da otrok razvije veščine, potrebne za obvladovanje govora.

Kljub temu pa razvoj govora ne poteka zgolj znotraj fizičnih meja. Prav tako je v zgodnjem obdobju izredno pomembno socialno okolje, v katerem otrok odrašča. Govor staršev in drugih odraslih oseb v okolici ima izjemen vpliv na razvoj otroka. Otroci se skozi poslušanje in interakcijo z odraslimi in vrstniki učijo pravilne izgovarjave, besedišča, strukture stavkov in pomenu besed. Kakovost verbalnih spodbud v tem obdobju je ključna za razvoj otrokovega jezika, saj otroci v prvih letih življenja najbolj intenzivno usvajajo jezikovne vzorce, ki jim bodo kasneje omogočili učinkovito komunikacijo in razumevanje sveta.

Vse to še posebej velja za otroke iz socialno manj spodbudnih okolij, kjer je pogosto pomanjkanje bogatih govorniških spodbud in kjer otroci morda nimajo dostopa do knjig, igrac ali drugih gradiv, ki spodbujajo jezikovni razvoj. Takšni otroci so pogosto izpostavljeni težavam pri učenju govora, saj jim primanjkuje izkušenj, ki jih pridobijo otroci iz okolij, kjer je govorno in jezikovno okolje bolj stimulatивно. V teh primerih lahko vrtec in druge institucije za zgodnje izobraževanje pomembno prispevajo k zmanjševanju teh razlik. Skozi igro, pogovore z vrstniki in sodelovanje v različnih aktivnostih, kjer so vključeni jezikovni elementi, se otroci naučijo, kako se učinkovito sporazumevati, bogatijo svojo besedišče in razvijajo socialne spretnosti.

Vrtec pa ni samo kraj, kjer otroci pridobivajo jezikovne spretnosti, ampak je tudi prostor, kjer se razvijajo čustvene in socialne sposobnosti. V vrstniških skupinah se otroci učijo deliti, sodelovati, poslušati druge in izražati svoja čustva. Ti socialni in čustveni vidiki so tesno povezani z razvojem govora, saj učinkovita komunikacija zahteva, da se otrok nauči prepoznavati in razumeti čustva svojih vrstnikov ter izražati svoja.

Poleg tega je razvoj govora v predšolskem obdobju povezan z razvojem kognitivnih sposobnosti. Ko otroci usvajajo besede in stavke, razvijajo tudi svoje sposobnosti razmišljanja, razumevanja in reševanja problemov. Jezik omogoča otrokom, da organizirajo svoje misli, da razumemo svet okoli sebe in se prilagajajo novim situacijam. S tem, ko pridobivajo jezikovne veščine, otrok razvija sposobnosti, kot so spomin, pozornost, reševanje problemov in kreativnost.

Vse to potrjuje, da je kakovosten razvoj govora v predšolskem obdobju izredno pomemben za otrokov nadaljnji razvoj na vseh področjih – od socialnega, čustvenega, pa do intelektualnega.

Pomanjkanje ustreznih govorniških spodbud v tem ključnem obdobju lahko vodi v kasnejše težave pri učenju, šolski uspešnosti in socialni prilagoditvi, zato so zgodnji ukrepi v smislu spodbudnega govornega okolja za otroka nujni.

1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge

Raziskava ima za cilj celovito preučiti in razumeti govorne težave predšolskih otrok ter identificirati ključne dejavnike, ki vplivajo na njihov govorni razvoj. Govorne motnje v zgodnjem otroštvu lahko pomembno vplivajo na otrokovo socialno, čustveno in kognitivno rast, zato je njihovo zgodnje prepoznavanje in obravnava ključnega pomena za nadaljnji uspešen razvoj.

S poglobljenim raziskovanjem želim prispevati k boljšemu prepoznavanju in razumevanju govornih težav pri predšolskih otrocih ter razviti učinkovite pristope za njihovo obravnavo. Poleg tega je cilj raziskave oblikovati smernice in priporočila za strokovne delavce, ki delajo s predšolskimi otroki, da bi jim omogočili ustrezno podporo pri razvoju govora.

Moj glavni cilj raziskovalne naloge je bil ugotoviti, v kolikšni meri so strokovni delavci v naši ustanovi seznanjeni z različnimi vrstami govornih motenj, ki se pojavljajo v predšolskem obdobju. Prav tako me zanima, katere metode in dejavnosti uporabljajo v oddelkih za spodbujanje govornega razvoja otrok ter kako sodelujejo s starši otrok, ki imajo govorne težave. Sodelovanje med vzgojitelji, logopedi in starši je namreč ključno za zagotavljanje celostne podpore otrokom, ki potrebujejo dodatno pomoč pri govornem razvoju.

Z raziskavo želim prispevati k izboljšanju strokovne prakse, povečanju ozaveščenosti o pomembnosti zgodnjega prepoznavanja govornih težav in razvijanju strategij za njihovo uspešno premagovanje.

2 FAZE RAZVOJA GOVORA PRI PREDŠOLSKEM OTROKU

1. leto

Dojenček že zgodaj reagira na lakoto, bolečino, utrujenost, slabo počutje in nenazadnje tudi na svoje razpoloženje. Že približno pri štirih tednih starosti je mogoče ugotoviti, kaj otrok želi. Ljubkovanje matere, prepevanje kratkih enostavnih otroških pesmic, zvok ropotuljice in pogled na polno stekleničko vzbujajo pri otroku ugodne predstave in pozitivne reakcije, kar spodbuja tudi njegov govorni razvoj. Dojenček že v drugem in tretjem mesecu dobro reagira na glasove v okolju, zato pri stikih potrebuje ljubeznivost. Otroški govor staršev je primeren pri ljubkovanju in čustveno močno obarvanih stikih, postopno pa ga navajamo na govor odraslih. Pri učenju govora in jezika ima vid izreden pomen. Otrok dobro opazuje premikanje ustnic kadar govorijo odrasli, in se na ta način tudi lažje uči govora in jezika. Zato je pomembno, da odrasli govorijo razločno že od samega začetka. Duda v ustih otroka ovira pri oglašanju in ob prepogosti in predolgi uporabi lahko slabo vpliva na razvoj čeljusti in rasti zob – kar ima lahko za posledico tudi motnje v govoru. Ko otrok začne sedeti, opazuje predmete z očmi, jih grabi, nosi v usta in tako razvija pogoje, da s pomočjo odraslih čimprej pridobi prve zloge in besede. Dojenčka med njegovim govorom ne prekinjamo. Pozorno ga poslušamo in mu odgovarjamo – s pravilnim govorom odraslega. Sem in tja uporabimo tudi kakšno vokalno igro, ne da bi pri tem pričakovali njegovo posnemanje. Otrok govor najprej razume, šele zatem ga začne sam uporabljati. Dojenček v tem obdobju že uporablja kretnje, že lahko odkima z glavo, ko želi reči ne. Otrok se v tem obdobju že odziva na svoje ime. Okrog prvega leta otrok shodi. V tem obdobju prve besede dobijo stalen pomen. Malček najprej poimenuje osebe in predmete iz svoje okolice. Stalno pridobiva nove besede.

Od 1. leta do 1,5. leta

To obdobje prinaša veliko možnosti za lep razvoj govora. Zelo pomemben je pravilen zgled – dober govorni model staršev ali drugih odraslih, ki se ukvarjajo z otrokom in se pri tem pogovarjajo. V nasprotnem primeru otrok ostane na nivoju žargona – spakodranega govora, žlobudranja, kar neugodno vpliva na pridobivanje pravilnega govora. Značilno za to obdobje je, da se otrok rad pogovarja z igračami, sam seboj in drugimi. Pri tem se dogaja, da izpušča začetne in končne glasove. Priporočljivo je, da odrasli v pogovoru z njim takega govora ne uporabljamo v preveliki meri – četudi se nam to zdi ljubko- ampak govorimo razločno in pravilno. Tako bo tudi malček spontano prešel na fazo in neovirano napredoval v govornem razvoju. Malček v tem obdobju razlikuje tudi posamezne zvoke – zvonec, glas matere in očeta, oglašanje kužka in muce.

Od 1 do 2 leta

Otrokovi stavki so dvobesedni. Samega sebe imenuje z imenom. Ko kaj potrebuje uporabi govor. Počakamo, da pove kaj želi, pri tem ga ne prekinjamo. Začenja se odzivati na preprosta

navodila – daj mi žogo, poglej lučko. Na ukaz se otrok odzove z dejanjem. Poimenuje že veliko predmetov, in sicer tudi tistih, ki so zanj pomembni in je navajen, da jih najde v svoji okolici. V tej starosti je malček sposoben ponavljati stavke z dvema ali več besedami.

Od 2. do 3. leta

Otrok ima željo po pogovoru z drugimi otroki. Če se z njimi dobro ujame, pogovor steče, sicer se v tem obdobju hitro prekine. Ponavadi se pogovarja sam seboj. Običajno pove, kaj bo naredil, preden to stori. Sporočila se tribesedna ali daljša. V tej starosti malček v svojem govoru vedno bolj opušča žargon in ponavljanje. Otrok uporablja vedno pravilnejše stavke, ki imajo slovnično funkcijo. Odgovarja na različne ukaze, ki vsebujejo predloge: na, pod, spredaj, zadaj. Malček v tej starosti tudi že začne razumevati sorodstvene odnose. Sposoben je tudi že razmišljanja o stvareh. Da bi znal izraziti svoje misli, mu pomagamo tako, da mu beremo zgodbe in pravljice in se z njim veliko pogovarjamo. Tako bo govor resnično tudi pravilna izmenjava misli, ne pa zgolj govorjenje, ki ga pasivizira televizija in radio.

Od 3. do 4,5. leta

Otrokov govor je razumljiv do 90%. Občasno lahko nastopijo napake v zaporedju glasov v besedah. Malček rad uporablja svoj lastni besedni zaklad. Stavki so vedno daljši. Zna tudi povedati odvisne stavke. Nekatere slovnične napake se še vedno pojavljajo. Otrok v tej starosti razume vzrok in posledico. V tej starosti se igra z govorom – rimanje, pretiravanje. Malčkov besedni zaklad se bogati, kadar mu beremo zanj primerne knjige- na začetku z manj besedila, potem pa vedno bolj obsežnejše. Ob tem se istočasno razvijata- njegova pozornost in sposobnost poslušanja. Nejasne besede mu je potrebno razložiti, in sicer enostavno, razumljivo in počasi, tako da nas malček lahko razume in posnema. Govorimo glasno in razločno in ne pretiravamo s pomanjševalnicami. Za malčka je v tej starosti zelo pomembno, da ga naučimo pravilnega čiščenja nosu. Če je nos neprestano zamašen, otrok diha skozi usta, ki so vedno odprta. Pri dihanju skozi usta prihajajo v telo številni infekti, ter v zimskem času hladen zrak. Otrok dobi prehladna obolenja, angine, vnetja na sapniku in pljučih. Zaradi stalno odprtih ust so tudi mišice ustne votline mlahave in nespretno.

Od 4,5. do 6. leta

Otrokov besedni zaklad obsega več tisoč besed. Pove lahko daljše, slovnično pravilne stavke. V tej starosti se je malček sposoben pogovarjati daljši čas. Jezik je zanj sredstvo, ki ga uporablja, kadar želi komunicirati z vrstniki ali odraslimi. Krajši pogovor z otrokom vsak dan širi znanje in veselje. Otrok se v petem in šestem letu že začne zanimati za črke in številke ter je tudi že pozoren na glasove in besede. Razume podobnosti in različnosti v besedah, kar ima za posledico, da so izštevanke zopet zabavne, vendar na nov način. Malček že dalj časa ve, da

ima beseda nek pomen, neko vsebino. Novo napeto odkritje zanj pa je, da beseda zveni na določen način, da se piše na poseben način in da ima določeno obliko. Ob glasnem branju otrok ugotovi, da se pisana beseda razlikuje od govorjene. Pri različnih igrah se otrok uči spremljati pravila iger in poiskati poti do rešitve. Vaja za to so med drugimi tudi konstrukcijske igre. Malčki s pomočjo dajanja navodil drug drugemu, kako narisati določene risbice in s kasnejšim primerjanjem končnih izdelkov razvijajo jasno izražanje in pozorno poslušanje.

2.1 Dejavniki, ki vplivajo na razvoj govora

L. Marjanović Umek, S. Krajnc in U. Fekonja (2006) omenjajo in razlagajo različne dejavnike, ki vplivajo na govorni razvoj otrok. Najprej omenjajo spol, kjer razliko opisujejo le v tem, da je raziskava pokazala višje rezultate dečkov na področju vizualnega dekodiranja, ki vključujejo prepoznavanje poimenovanih predmetov ob vizualnem dražljaju, ter višje rezultate deklic pri nalogah, ki so zahtevale poimenovanje predmetov. Znano pa je, da je kljub temu, da se govor pri deklicah razvija hitreje, to ne pomeni, da bodo dečki vedno v zaostanku.

L. Marjanović Umek, S. Krajnc in U. Fekonja (2006) pravijo, da je visoka kakovost vrtca še posebej pomembna iz otroke iz manj spodbudnega socialnega okolja, v katerem so otroci praviloma deležni manj govornih spodbud, govor staršev je manj bogat, na razpolago imajo manj igrač, knjig in drugih, za otrokovo starost primernih materialov. Ob tem dodajajo, da ima vrtec pozitiven učinek tudi zaradi vrstniške skupine, v kateri otroci pridobijo pomembne govorne izkušnje. Prav te govorne interakcije z vrstniki omogoča vrtec praviloma v večji meri kot otrokovo domače okolje. Ta dejavnik lahko tudi v širšem pomenu pomaga zmanjšati razlike med otroki različno izobraženih staršev oz. katerih družinsko okolje je pogosto manj spodbudno za govorni razvoj.

- **Genetika**

Otroci, katerih starši ali drugi sorodniki so imeli težave z jezikovnim razvojem, imajo večjo verjetnost, da bodo sami imeli podobne težave. Genetski dejavniki lahko vplivajo na predispozicije za določene jezikovne značilnosti, hitrost in način pridobivanja besednega zaklada, artikulacijo zvokov ter druge jezikovne spretnosti pri otroku.

- **Okolje**

Bogato družinsko okolje, ki spodbuja pogovore, branje in pozitivno komunikacijo pozitivno vpliva na razvoj govora pri predšolskih otrocih. Otroci, ki so izpostavljeni raznolikim zvokom, bogatim besedam, ter različnim jezikom, imajo večjo verjetnost, da bodo razvili širši besedni zaklad in boljšo artikulacijo. Tudi kvalitetna socialna interakcija z odraslimi in sovrstniki spodbuja razvoj govora, saj otrok preko teh interakcij pridobiva izkušnje v komunikaciji. Otroci,

ki odraščajo v večjezičnem okolju, se lahko soočajo s posebnimi izzivi, vendar lahko hkrati razvijejo večjezične spretnosti, ki so povezane s pozitivnimi učinki na kognitivni razvoj.

Pomembno je razumeti, da genetski in okoljski dejavniki delujejo skupaj, ne pa ločeno. Otrokova genetska predispozicija vpliva na to, kako bo okolje vplivalo na njegov jezikovni razvoj in obratno. Raznolikost otrokovih izkušenj in spodbud v okolju, ki vključujejo tako družinsko kot vrstniško interakcijo, igra ključno vlogo pri oblikovanju kompleksnega procesa razvoja govora v predšolskem obdobju.

2.2 Vzroki govorno-jezikovnih motenj

Vse vzroke govorno-jezikovnih motenj lahko razdelimo na biološke in socialne. Seveda pa se biološki in socialni vzroki največkrat med seboj prepletajo.

Govor je pomembno sredstvo za stike z ljudmi, zato motnje v tem razvoju povzročajo tudi motnje v socialnih odnosih. Govor je pomemben z več vidikov. Obstaja več vzrokov govorno-jezikovnih motenj. Vzroki so včasih fizične narave, najpogostejše pa socialno-čustvene. Fizični vzroki so običajno napake na organih, ki omogočajo govor. Vzrok pa je lahko tudi okvare sluha. V takih primerih otrok ne sliši v celoti drugega govora, pa tudi lastnega ne. Govorno-jezikovne motnje so lahko včasih tudi posledica napačnega učenja. Včasih jih povzročajo tudi socialno-čustvene motnje (Dobnik, 2005).

3 GOVORNE TEŽAVE PREDŠOLSKIH OTROK

Govorne težave predšolskih otrok se nanašajo na težave ali zamude v razvoju govora, ki vključujejo artikulacijo, izgovorjavo, tvorjenje stavkov, besedni zaklad, ritmično strukturo in druge. Te težave lahko vplivajo na sposobnost otroka, da jasno in učinkovito izraža svoje misli, razume in sledi navodilom, ter vzpostavlja komunikacijo s svojim okoljem.

O zapoznelem jezikovnem razvoju otroka govorimo takrat, ko razvoj sicer časovno zaostaja, vendar poteka v normalnem zaporedju, o motnji pa, kadar razvoj močno zaostaja in ne poteka v normalnem razvojnem zaporedju. S specifično jezikovno motnjo pa imamo opraviti tedaj, ko sta sluh in inteligentnost normalna, jezikovni razvoj pa je moten. Mnogo otrok se zaradi težav izgovorjave začne izmikati verbalni komunikaciji, področje govornih stikov pa zamenja za kakšne druge načine komuniciranja.

Vzroki za govorne težave so različni:

M. Grobler pravi, da so vzroki za težave lahko različni **ORGANSKI VZROKI**, kot so izguba sluha, senzomotorne okvare govornega aparata ali šibkosti in prizadetosti kognitivnih funkcij; lahko pa so vzroki **DEJAVNIKI OKOLJA**, kot je sociokulturna prikrajšanost. Zpoznali pojav ali zastoj v govornem razvoju otroka je prvi pokazatelj jezikovnih težav.

T. Žardin omenja tudi nedokazljiv in le hipotetično možen vzrok za odklon, katerega lahko ob izkušnjah opažanja le slutimo. Imenuje ga prirojena ali podedovana slabost za dojetje jezika, ki je nekakšna družinska posebnost. Kadar ni niti v otrokovih podatkih o zdravstvenem stanju pred boleznijo niti v njegovem okolju mogoče najti dejavnika, ki bi lahko bil odgovoren za otrokov zaostali razvoj, so pa v družini tudi drugi člani, ki so bolj molčeči ali pa jezik slabo uporabljajo, takrat pomislimo na ta vzrok.

Pri otroku, ki nima pomembnejših zdravstvenih težav ali telesnih okvar je lahko zaostajanje v jezikovnem razvoju eden prvih opaznih znakov, da gre za s tveganjem za razvojne motnje. Jezikovni zaostanek je sicer lahko tudi primarni problem, lahko pa odraža zaostajanje na drugih področjih npr. na socialno-emocionalnem, kognitivnem, motoričnem, senzornem. Predvsem je pomemben pokazatelj razvoja nivo otrokove komunikacije. Zaostajanje ali motnje v komunikacijskem razvoju so najbolj prevladujoč simptom pri otrocih z razvojnimi motnjami.

Na področju zunanjih dejavnikov je Smole (2009: 67) poudaril pogoste razvade, ki neposredno vplivajo na govorila in s tem na govor: podaljšano sesanje, uporaba stekleničke, dudu, sesanje prsta.

3.1 Značilnosti govorno-jezikovnih motenj

M. Grobler (2002: 127) pravi, da so najbolj pogosti in značilni fonološki problemi pri otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami naslednji: nedoslednost izgovora posameznih glasov (predvsem šumnikov in sičnikov), besed, težave pri izgovoru dolgih in glasno zahtevnih besed ter zabrisana izreka glasov v besedi in stavku.

Možnost kasnejših težav oziroma primanjkljajev na posameznih področjih učenja lahko ugotovimo preko skupnih značilnosti predšolskih otrok z govorno-jezikovnimi motnjami in otrok, pri katerih predvidevamo, da se bodo pojavili primanjkljaji na posameznih področjih učenja v šolskem obdobju. Ti so: težave v govornem razvoju, motorične težave, težave pri osvajanju jezika, zaznavne težave, težave na področju pozornosti, koncentracije in spomina n dednost kot vzrok problema (Vizjak Kure, 2003).

Tudi T. Žerdin (2003: 38) spodbuja pozornost staršev in učiteljev na jezikovne težave pri otroku, če: otrok malo govori, je govorjeno besedilo slabo razumljivo, ne razume, kaj govorijo drugi in ima posebne težave pri pisnem sporočanju.

T. Žerdin (2003: 29) opisuje, da se znamenja, da z jezikovnim razvojem nekaj ni prav, lahko kažejo kot slabo, nepopolno, popačeno razumevanje prvega jezika ali pa kot revno pomanjkljivo, nepopolno sporočanje v prvem jeziku. Posamezen strokovnjak ali celotna strokovna skupina (psiholog, zdravnik, specialni pedagog in če je potrebno še kdo) lahko v diagnostičnem postopku odkrijejo, kje v procesu sporazumevanja nastajajo ovire. Ugotovitev je pomembna zato, da se ustrezno usmeri pomoč.

Novljan govorne napake deli v pet skupin, in sicer:

3.2 Motnje artikulacije ali izgovorjava glasov.

Artikulacijska motnja ali dislalija se nanaša na izgovorjavo posamičnih samoglasnikov (vokalov) in soglasnikov (konzonantov). Opredeli se jo pri osebah, ki nimajo težav na področju sluha, z oživčenostjo govornih organov, kognicijo ali ostalimi jezikovnimi komponentami. Otrok lahko nerazvit glas izpušča. Na primer besedo 'riba' otrok izgovarja kot 'iba' ali besedo 'krava' kot 'kava' in podobno. Izpustitev določenega glasu posledično vpliva na slabšo razumljivost. Otrok lahko glas zamenjuje z drugim glasom iz iste glasovne skupine, pri čemer to v manjši meri vpliva na samo razumljivost govora. Na primer besedo 'roka' otrok izgovarja kot 'loka' ali 'joka'. Glas lahko izgovarja nepravilno oziroma je izgovorjava glasu izkrivljena /popačena. Na primer pojavljajo se grleni izgovor glasu /r/ ali »zmehčani« izgovor glasu /š/, /ž/ ali /č/...Nekatere artikulacijske napake so tipične za predšolske otroke (sičniki, šumniki, glas /r/, zamenjave (substitucije) glasu /j/ za glas /l/ itd.). Če nepravilna izgovorjava posameznih glasov skozi čas

postane navada in se ne popravlja v smeri pravilne izreke, je bistvenega pomena, da starši ali vzgojitelji težave prepoznajo in že v predšolskem obdobju obišejo logopeda.

4 JEZIKOVNE MOTNJE

Delimo jih na ekspresivne in receptivne. Ekspresivne motnje se nanašajo na odstopanja v uporabi, receptivne pa na odstopanja v razumevanju govornega in/ali pisnega jezika. Ekspresivna motnja se lahko izraža kot: uporaba neustrezne sintakse, hitro preklapljanje iz teme na temo, šibko besedišče, težave s priklicem besed, slaba uporaba socialnega jezika, težave pri postavljanju vprašanj, ponavljanje ene in iste stvari ter težave pri izražanju abstraktnih, časovnih in prostorskih konceptov. Receptivna motnja pa se izraža kot: neustrezno odzivanje na zastavljeno vprašanje, težave pri razumevanju abstraktnih idej, zapomnitvi informacij, spremljanju navodil, slabo zaznavanje težav v komunikaciji, zamenjevanje ali obračanje vrstnega reda glasov in težave razumevanja humorja in figurativnega jezika (Receptive and Expressive Language Disorders, b. d.).

Motnja lahko vključuje težave na naslednjih področjih jezika:

- **Fonologija:** se nanaša na področje glasov in zvočnega vidika jezika. Težave se lahko pojavljajo pri razlikovanju med glasovi, zaznavanjem zaporedji glasov v besedah ipd.
- **Morfologija:** določa besedne vrste in njihove oblike. Ne tem področju se težave pojavljajo predvsem pri spreganju, sklanjanju in uporabo pravilne strukture besed.
- **Sintaksa:** je sklop pravil za oblikovanje stavkov. Težave se pojavljajo pri uporabi in povezovanju besed v smiselne povedi.
- **Semantika:** se ukvarja s pomenom besed in jezika. Težave se lahko pojavljajo pri razumevanju pomena besed in vsebine jezika.
- **Pragmatika:** se nanaša na rabo jezika v socialnem kontekstu. Motnje na področju pragmatike se odražajo v težavah s funkcionalno in socialno primerno uporabo jezika.

4.1 Motnja tempa in ritma govora

V otrokovem govoru zaznamo naslednje znake – ponavljanje glasov, zlogov, besed, celih delov stavka, podaljševanje glasov ali premore med besedami. Ob tem otrok z nebesednimi znaki izraža tudi nelagodje med samim govorom. V predšolskem obdobju je jecljanje pogost pojav, ki ob pravilnem ravnanju staršev pogosto spontano izzveni. Logoped bo ocenil, ali bi bilo otroka treba vključiti v logopedsko obravnavo ali pa bo svetoval staršem, kako naj ravnajo, da ta ne bo potrebna.

4.2 Motnja glasu oz. fonacije

Otrok ima hripav glas. Vzrok za to sta običajno okvara glasilk ali vnetje grla. Posebno pozornost moramo nameniti takim stanjem, ki trajajo dalj časa in se ne izboljšujejo. V tem primeru je potrebno mnenje foniatra, ki po potrebi predlaga logopedsko obravnavo.

4.3 Motnje branja in pisanja

Specifične motnje branja in pisanja poimenujemo tudi z izrazom specifične bralno-napisovalne motnje, legastenija ali z, v zadnjem času vse bolj uveljavljenim izrazom, disleksija. Motnje so lahko komaj zaznavne ali pa močno izražene. Težave otrok z disleksijo se odražajo na področjih in pri dejavnostih, ki zahtevajo prevajanje in ravnanje s simboli (branje, pisanje, matematika, glasba). Disleksija je notranje (nevrofiziološko) pogojena motnja, ki jo spremljajo motnje oz. posebnosti v nekaterih procesih spoznavanja. Gre za motnjo, pri kateri gre za skupek simptomov, ki se pojavljajo pri približno 10 odstotkih povprečno ali nadpovprečno inteligentnih otrok. Možganska zgradba in živčne povezave, ki so potrebne za procesiranje informacij, se pri osebah z disleksijo namreč lahko razvijajo drugače. Moteni so procesi predelovanja posameznih jezikovnih informacij, kar povzroča težave pri prepoznavanju posameznih glasov in težave s sintetiziranjem, analiziranjem ter odstranjevanjem glasov in drugih enot govornega toka. Vse to pa ne pomeni, da imajo ti otroci v primerjavi z vrstniki manjši potencial za učenje, pač pa da se učijo drugače, kar od njih zahteva več truda. Motnje z leti ne izginejo, so vseživljenjske; je pa pri osebah z disleksijo pogosto opaziti nadarjenost, ki se lahko kaže v odličnem vizualnem predstavljanju, ustvarjalnosti ali inovativnosti. Znake disleksije lahko opazimo že v predšolskem obdobju. Čim več naštetih oblik vedenja ima predšolski otrok, tem verjetneje se bo v šoli spopadal s težavami opismenjevanja.

5 STOPNJEVANJE GOVORNO-JEZIKOVNIH MOTENJ

Motnje se pojavljajo od lažje do težje motnje. Glede na govorne- jezikovne motnje razlikujemo otroke z lažjimi, zmernimi, težjimi in težkimi govorno-jezikovnimi motnjami.

5.1 Otroci z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjam

Ko otrokovo govorno-jezikovno sporazumevanje odstopa od povprečja kronološko enako starih otrok, in sicer na enem od področij: izgovorjavi, strukturi ali semantiki. Lahko je sposoben uporabljati zahtevno multimodalno nadomestno ali dopolnilno komunikacijo. Z njeno uporabo se lahko uspešno sporazumeva, pridobiva in izraža znanje o sebi in svetu okoli sebe. Z ustrezno prilagoditvijo je sposoben uporabljati pisno komunikacijo.

5.2 Otroci z zmernimi govorno-jezikovnimi motnjami

Ko otroku oviranost na področju govorno-jezikovnega sporazumevanja preprečuje uspešno komunikacijo z okolico. Zaostanek v govorno- jezikovnem razvoju se kaže na vseh področjih: izgovorjavi, morfologiji, semantiki in sintaksi. Lahko je sposoben uporabljati multimodalno nadomestno in dopolnilno komunikacijo. Pisna komunikacija je omejena.

5.3 Otroci s težjimi govorno-jezikovnimi motnjami

Ko je otrokovo sporazumevanje zelo omejeno, vezano je na osebe iz ožje okolice. Potrebuje stalno vodenje in različne stopnje pomoči. Sposoben je uporabljati enostavno nadomestno dopolnilno komunikacijo, s katero se sporazumeva z osebami iz ožje okolice.

5.4 Otroci s težkimi govorno-jezikovnimi motnjami

Ko se otrok odziva le na situacijo, za sporazumevanje pretežno uporablja le govornico telesa. Uporaba nadomestne in dopolnilne komunikacije je omejena na ponavljajoče situacije in zadovoljevanje le najosnovnejših potreb. Za komunikacijo uporablja konkretne predmete.

Potek izreke glasov pri otrocih ni slučajen. Najprej otrok obvlada soglasnike in nekatere samoglasnike. Razvojni proces za glasove p, b, n, j ter za t, d, k in g je končan še pred drugim letom, Po drugem letu se začnejo razvijati f, h, l, c, z, s in proti koncu tretjega leta se začnejo razvijati r, č, ž in š. D o četrtega- petega leta naj bi bil razvoj izreke glasov končan, čeprav je

razvidno, da mnogim otrokom delajo težave šumniki in sičniki. Ker pa je samo razvoj glasov odvisen od okolja, v katerem otrok živi, ne moremo posplošiti povprečnega razvoja vrstnega reda pri posameznem otroku.

V predšolskem obdobju so pogostejše naslednje govorne motnje, bebljanje, jecljanje in brbotanje, manj pogoste pa so zakasneli govorni razvoj in noslanje. Pri petem letu naj bi bili vsi tisti, ki prihajajo v stik z otrokom, pozorni na odstopanja v govornem izražanju. Če govor otroka odstopa od drugih, je potrebno poiskati ustrezno strokovno pomoč. Najbolj ustrezno strokovno pomoč otrokom z govorno-jezikovnimi motnjami nudi logoped.

Starši poiščejo pomoč logopeda:

- Če otrok ne govori – ne glede na starost (otrok ne reče niti ene besede, mogoče z gibi telesa pokaže, kaj želi, ali pa tudi ne).
- Če proti koncu drugega leta ne pove niti ene besede.
- Če pri starosti treh let ne govori stavkov z dvema ali tremi besedami, ali govori popačene besede, zaradi česar ga slabše razumejo tudi družinski člani, ne le ostala okolica.
- Pri starosti štirih let govori tako nerazločno, da ga manj znani ljudje težko razumejo (pogosto zamenjuje glasove in namesto kapa reče tapa ipd.).
- Če pri šestih letih še vedno dela v govoru napake (ni še uspel pridobiti glasu r, zato namesto roka, reče joka ali loka), lahko tudi zamenjuje šumnike in sičnike.

6 POMOČ OTROKOM Z MOTNJAMI V GOVORU

Po petem letu starosti otroka naj bi bili starši, vzgojitelji in drugi, ki prihajajo v stik z otrokom, pozorni na odstopanja v govornem izražanju. Če govor otroka toliko odstopa od drugih, da priteguje pozornost poslušalca bolj način izražanja kot pa vsebina, je potrebno poiskati ustrezno strokovno pomoč. Čakati, da bodo težave v tej starosti minile same od sebe, ni priporočljivo.

Najbolj ustrezno strokovno pomoč otrokom s težavami in motnjami v govoru daje logoped. Pot do njega je v večjih krajih praviloma zelo enostavna, saj obstaja več ustanov, v katerih dela. Zaplete se navadno le v manjših krajih. Tu je najbolje, da se starši obrnejo na zdravnika v otroških ambulantah, ki je najbolj povezan s strokovnimi ustanovami, v katere napoti ne le otroka z govornimi motnjami, ampak tudi z drugimi težavami. Pri tem je zlasti za logopedsko obravnavo pomembno tudi to, da je kraj, kjer bo ta potekala čim bližji otrokovemu bivališču, saj vemo, da ta vrsta obravnave zahteva bolj pogoste stike.

Praviloma je logoped član tima mentalnohigienskih posvetovalnic v zdravstvenih domovih, lahko je zaposlen tudi v šoli, je sodelavec vzgojno-varstvenih organizacij, dela v specializiranih centrih za slušno in govorno prizadete, v vzgojnih posvetovalnicah.

Otrokom z najtežjimi oblikami govornih motenj pa daje najbolj ustrezno strokovno pomoč klinika za foniatrijo.

6.1 Svetovanje logopeda pri govorno-jezikovnih motnjah

Najnovejši izsledki raziskav kažejo, da ima do 25 % šolskih otrok težave pri izreki glasov, pri 1-2 % vztrajajo tudi v kasnejših življenjskih obdobjih.

Pri otrocih se v času razvoja občasno pojavijo govorne-jezikovne motnje, ki jih lahko rešijo s pomočjo strokovnjakov. Najnovejši izsledki raziskav kažejo, da ima do 25 % šolskih otrok težave pri izreki glasov, ki nato v kasnejših življenjskih obdobjih vztrajajo pri približno 1 – 2 % oseb. Približno 7,5 % otrok pa ima razvojno jezikovno motnjo, za katero je značilno, da težave pri področju priklica besed, oblikovanja povedi, razumevanja navodil in vprašanj vztrajajo celo življenje.

Logopedinja Sabrina Cirman, ki skupaj s sodelavkama vodi spletno stran Logopedski kotichek, svetuje, naj v primeru kakršnegakoli odstopanja v razvoju govorno-jezikovne komunikacije pri svojem otroku ne čakajo z obiskom logopeda. Pri približno 70 % otrok, ki imajo v zgodnjem obdobju zaostanek le v razvoju govornega izražanja, namreč lahko pride do premostitve zaostanka.

Razloži še, da je obisk logopeda nujen, ko so prisotna odstopanja pri usvajanju mejnikov razvoja govorno-jezikovne komunikacije ali pa kadar so starši zaskrbljeni glede otrokovega razvoja govorno-jezikovne komunikacije. *“Tudi tisti malčki, ki premostijo zaostanek brez pomoči logopeda, lahko kasneje v razvoju izkazujejo določene težave na različnih področjih razvoja govora in jezika, pri čemer je ponovno potrebna logopedska obravnava,”* nam pojasni.

Otrokom je priporočljivo brati slikanice

Spletno stran Logopedski kotiček so ustanovile prav zaradi naraščajoče potrebe staršev po dostopnejših informacijah o razvoju govorno-jezikovne komunikacije predšolskih otrok in konkretnih napotkih za spodbujanje komunikacije, govora in jezika v predšolskem obdobju. Namenjena je predvsem staršem predšolskih otrok, ki se želijo seznaniti z nevrotičnim razvojem govorno-jezikovne komunikacije in z načini, kako otroke čim bolj podpreti v tem razvoju.

Z branjem bogatijo tudi besedni zaklad in poznavanje jezika.

“Starši naj otroku služijo kot čim boljši govorni model; upoštevajo naj otrokovo stopnjo razvoja govorno-jezikovne komunikacije in se ji skušajo čim bolj približati v smislu količine govora oziroma dolžine izjav. Otroka naj v govoru ne popravljajo, temveč za njim artikulacijsko in slovnično pravilno ponovijo, kar je povedal, s čimer mu nudijo pravilen model govora, hkrati pa preverijo, ali so otroka dobro razumeli in mu na ta način tudi sporočijo, da jim je pomembno, kaj jim je želel povedati,” napotke deli strokovnjakinja.

Svetuje, da se morajo starši z otrokom čim več igrati na tleh, saj so tako usmerjeni eden proti drugemu in na isti višini. Otroci se na ta način učijo govora tudi tako, da opazujejo njihov obraz. Prav tako starš lažje vidi, ko mu otrok želi nekaj sporočiti in kaj otroka zanima, posledično bo lažje sledil njegovi igri.

Logopedinja staršem priporoča še, naj skupaj z otrokom berejo slikanice, pri čemer morajo vselej slediti otrokovemu interesu. Besedilo lahko skrajšajo in prilagodijo otrokovi trenutni stopnji razumevanja govora in jezika. *“Predvsem pa naj se izogibajo prekomerni uporabi zaslonov, ki imajo dokazano škodljiv vpliv na razvoj govora, komunikacije, socialne interakcije, motorike in pozornosti,”* je jasna sogovornica.

Vaje pred obiskom logopeda so odsvetovane

Na tem mestu logopedinja odsvetuje, da se starši pri otrocih z motnjami izreke že pred obiskom logopeda doma trudijo, da bi otroku pomagali pri tem, da bi določen glas pridobil ali pa izgovarjali na pravi način. Ob tem pa uporabljajo vaje, ki so jih našli na spletu ali pa jim je te vaje predala druga oseba.

To pojasni z besedami, da je logopedska obravnava motenj izreke vselej individualizirana in so vaje prilagojene vsakemu otroku posebej: *“Na spletu starši najpogosteje najdejo vaje za urjenje govoril, na primer tleskanje z jezikom, oblizovanje in tresenje ustnic, ki dokazano nimajo*

pravega učinka na izboljšanje izreke glasov in jih v obravnavi motenj izreke niti ne uporabljamo.”

6.2 Pomoč logopeda pri govornih motnjah otrok

Vaje, ki jih priporoča, kadar ima otrok motnje izreke in jih starši že pred obiskom logopeda lahko doma izvajajo, so vaje slušnega razlikovanja med pravilno in napačno izreko. Eden izmed možnih primerov je, da starš pove isto besedo z napačnim in pravilnim glasom, otrok pa pove, kdaj se je starš zmotil. *“Predvsem pa je pomembno, da starš otrokove motnje izreke ne izpostavlja in ne zahteva, da pravilno ponovi določen glas ali besedo, saj lahko to negativno vpliva na otrokovo samopodobo,”* še poudari Cirman.

Medtem ko so starši večinoma razumevajoči in jih zaradi odstopanj na področju razvoja govora ter jezika ne zaničujejo, je drugače z ostalimi ljudmi. Ker se občasno dogaja, da so nekateri otroci s strani vrstnikov zaradi govornih motenj deležni zasmehovanja, je pomemben del logopedске obravnave tudi pogovor z otrokom, kako se v tovrstnih situacijah odzvati.

7 POSLEDICE GOVORNO-JEZIKOVNIH MOTENJ PRI PREDŠOLSKIH OTROCIH

Govorno-jezikovne motnje v predšolskem obdobju imajo lahko pomembne posledice za otrokov celostni razvoj, saj komunikacija predstavlja temelj socialnega, kognitivnega in čustvenega razvoja. Te motnje se lahko kažejo na različne načine, kot so omejen besedni zaklad, težave z oblikovanjem stavkov, slabša razločenost govora ali težave z razumevanjem.

7.1 Posledice na socialni razvoj

Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami pogosto težje vzpostavljajo in ohranjajo odnose z vrstniki. Težave pri izražanju potreb in čustev lahko povzročijo frustracije, izolacijo in manjšo vključenost v skupinske aktivnosti. To lahko vpliva na otrokovo samopodobo in občutek pripadnosti.

7.2 Posledice na kognitivni razvoj

Govorne in jezikovne sposobnosti so tesno povezane s sposobnostjo razmišljanja, reševanja problemov in usvajanjem novih znanj. Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami se lahko soočajo z zamudami pri razvoju teh sposobnosti, kar vpliva na njihovo pripravljenost za šolo in nadaljnje izobraževanje.

7.3 Posledice na čustveni razvoj

Težave pri izražanju čustev in razumevanju socialnih situacij lahko vodijo do povečane frustracije, tesnobe ali vedenjskih izzivov. Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami so pogosto bolj občutljivi na občutek neuspeha in zavrnitve, kar lahko dolgoročno vpliva na njihovo čustveno stabilnost.

Pomembnost zgodnje obravnave

Zgodnja identifikacija in obravnava govorno-jezikovnih motenj sta ključnega pomena za zmanjšanje njihovih posledic. S pomočjo logopedskih in vzgojno-izobraževalnih programov, prilagojenih otrokovim potrebam, je mogoče spodbuditi razvoj komunikacijskih spretnosti, socialnih veščin in samozavesti. Aktivno sodelovanje strokovnjakov v predšolski vzgoji, staršev in drugih podpornih služb je nepogrešljivo pri ustvarjanju spodbudnega okolja za otrokov napredek.

8 EMPIRIČNI DEL I.

8.1 Opredelitev raziskovalnega problema

Pri svojem delu v vrtcu opažam, da ima vedno več otrok težave na področju govora, zato sem se odločila, da bom raziskala, koliko otrok ima težave v našem vrtcu in na kakšen način se strokovne delavke z njimi soočajo.

Govor ni samo po sebi umeven. Starši, skrbniki in strokovni delavci v vrtcu moramo biti pozorni na kakovost sporazumevanja, ki se razvija med otroki. Strokovni delavci lahko včasih pri otroku še prej opazimo odstopanja, kot njihovi starši, skrbniki.

Če težave opazimo pravočasno, lahko otroku olajšamo njegovo nadaljnje življenje.

8.2 Raziskovalna metodologija

Vzorec

V raziskavi sem razdelila 14 anketnih vprašalnikov. Vrnjenih sem dobila 13. Strokovni delavci so zaposleni v OŠ Brezno-Podvelka, enota vrtec. Oddelke imamo na različnih lokacijah vaških skupnosti, ki spadajo pod občino Podvelka.

Metoda raziskovanja

Uporabila sem kvantitativno tehniko zbiranja podatkov, anketni vprašalnik. Metoda, ki sem jo uporabila, je bila deskriptivna in kavzalno neeksperimentalna metoda. Anketiranje je potekalo anonimno.

Tehnika zbiranja podatkov

Anketne vprašalnike sem razdelila strokovnim delavkam, ki so mi jih po enem tednu vrstile nazaj.

Opis instrumenta

Anketni vprašalnik vsebuje deset vprašanj, ki se nanašajo na poznavanje govorno-jezikovnih motenj, ali imajo otroka z govorno-jezikovno motnjo, na kakšen način poskušajo govorno-jezikovno motnjo odpraviti in kako sodelujejo s starši. Vprašalnik vsebuje devet vprašanj zaprtega tipa in eno vprašanje odprtega tipa.

Metoda obdelave podatkov

Podatke sem obdelala kvantitativno. Vse odgovore na vprašanja sem preštela, dobljene rezultate pa predstavila z grafi in zraven napisala kratko interpretacijo. Na koncu sem potrdila ali ovrgla na začetku zastavljene hipoteze.

8.3 CILJ RAZISKOVALNE NALOGE

Moj cilj raziskovalne naloge je bil ugotoviti, kako so strokovni delavci v naši ustanovi seznanjeni z vrstami govornih motenj v predšolskem obdobju, s kakšnimi dejavnostmi v oddelkih razvijajo področje govora in na kakšen način sodelujejo s starši otrok, ki imajo govorne motnje.

Hipoteze

H1: Večina strokovnih delavk v vrtcu je seznanjena z govorno-jezikovnimi motnjami.

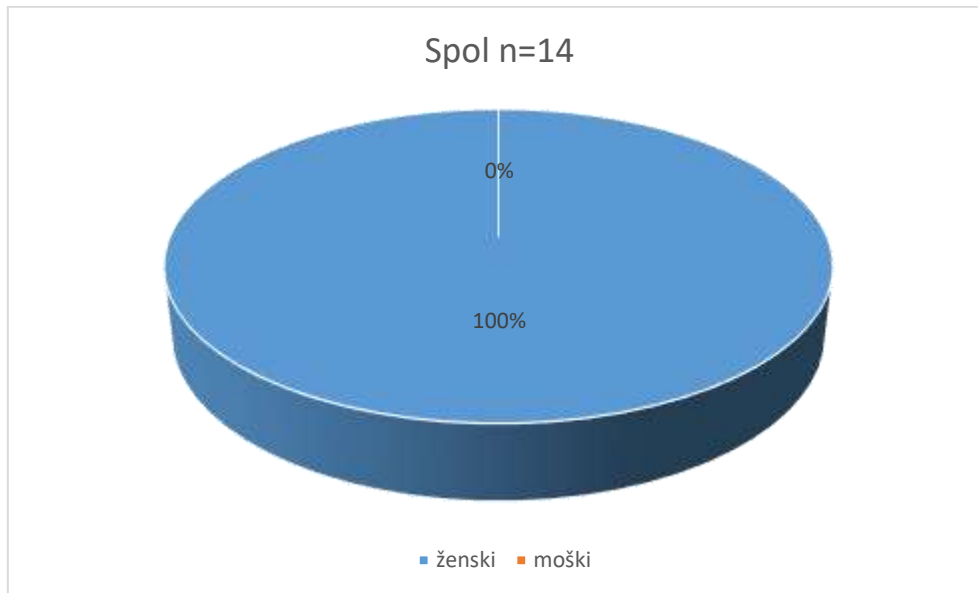
H2: Večina strokovnih delavk poskuša odpravljati govorno-jezikovne motnje.

H3: Večina staršev, ki ima otroka z govorno-jezikovnimi motnjami sodelujejo s strokovnimi delavkami v vrtcu in upoštevajo njihove nasvete.

8.4 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

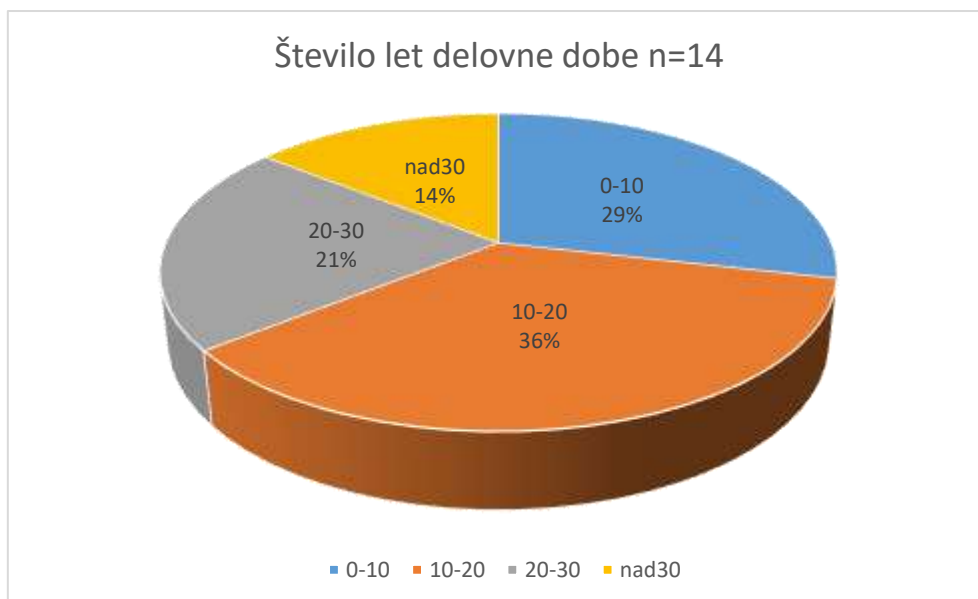
GRAFI

Graf 1: Prikaz spola anketirancev

Iz grafa je razvidno, da so v anketi sodelovale samo ženske.

Graf 2: Število let delovne dobe

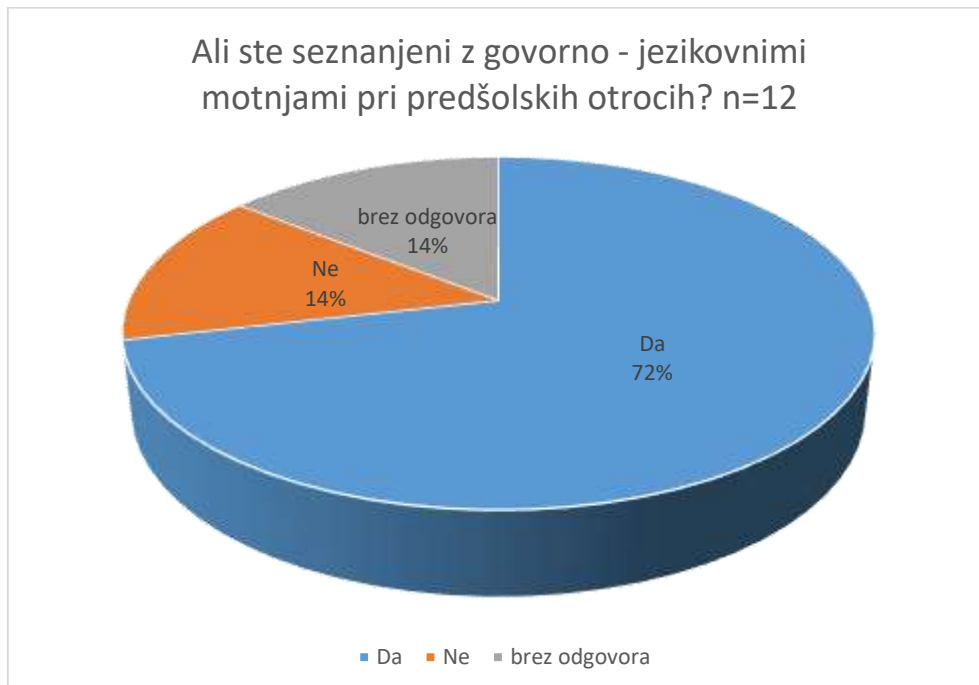
Iz grafa je razvidno, da ima 36 % delavk delovne dobe od 10–20 let, 29 % do 10 let, 21 % od 20–30 let in 14 % nad 30 let.

Graf 3: Delovno mesto anketiranca

Iz grafa je razvidno, da je v anketi sodelovalo 71 % vzgojiteljic in 29 % pomočnic vzgojiteljic.

Graf 4: Ali ste seznanjeni z govorno-jezikovnimi motnjami pri predšolskih otrocih?

Iz grafa je razvidno, da je 71 % anketiranih seznanjenih z govorno-jezikovnimi motnjami, 14 % jih ni seznanjenih z govorno-jezikovnimi motnjami in 14 % jih na to vprašanje ni dalo odgovora.

Graf 5: Ali imate v skupini otroka, ki ima govorno-jezikovno motnjo?

Iz grafa je razvidno, da ima 50 % anketirancev v skupini otroka, ki ima govorno-jezikovno motnjo, 36 % jih v skupini nima takšnega otroka in 14 % anketirancev na to vprašanje ni odgovorilo.

Graf 6: Ali starši otroka, ki ima govorno-jezikovno motnjo sodelujejo z vami in upoštevajo vaše nasvete?

Iz grafa je razvidno, da od šestih, kateri so se opredelili, da imajo v skupini otroka z govorno-jezikovnimi motnjami, jih je 67 % mnenja, da starši upoštevajo njihove nasvet, 33 % jih meni, da starši ne upoštevajo njihovih nasvetov.

Analiza vprašanja 6: Katero vrsto govorno-jezikovnih motenj ima?

Nerazumljiv govor, težave z šumniki, otrok ne izgovarja ali napačno izgovarja določen glas, otrok ne govori ampak uporablja glasove, pred besedami dodaja črko A, težave z izgovorjavo glasa L in jecljanje.

Iz vprašanja je razvidno, da se pojavlja kar nekaj različnih govorno -jezikovnih motenj.

Analiza vprašanja 7: Na kakšne načine poskušate govorne-jezikovne motnje odpraviti?

Artikulacijske vaje, sodelovanje z logopedom, z nenehnim opominjanje, otroka popravim s pravilno besedo ali glasom, opozarjanje, ponavljanje pravilne izgovorjave, za njo ponovim pravilno izgovorjeno besedo.

Iz vprašanja je razvidno, da večina strokovnih delavk otroke opominja, popravlja pri izgovorjavi, sodeluje z logopedom in izvaja artikulacijske vaje za izboljšanje govora.

Analiza vprašanja 8: Kako pogosto izvajate vaje za odpravljanje govorno-jezikovnih motenj?

Vsakodnevno po potrebi, kadar je beseda izgovorjena nepravilno, jih ne uporabljam, ker ne vem, katera bi bila pravilna za dotičnega otroka, večkrat na teden, 3 do 4-krat tedensko, spontano ob dejavnostih, dvakrat do trikrat tedensko.

Iz vprašanja je razvidno, da velika večina strokovnih delavk kar nekaj krat tedensko izvajajo vaje za odpravljanje govorno-jezikovnih motenj.

8.5 Rezultati raziskave po hipotezah

Hipoteza 1 je v celoti potrjena, saj je iz grafa 4 razvidno, da je 71 % anketiranih seznanjenih z govorno-jezikovnimi motnjami. Iz grafa 5 je tudi razvidno, da je 50 % anketiranih že imelo v skupini otroka z govorno-jezikovnimi motnjami.

Hipoteza 2 je tudi v celoti potrjena, saj je iz 7. vprašanja razvidno, da se strokovne delavke trudijo in z različnimi vajami večkrat tedensko poskušajo odpravljati govorno-jezikovne motnje pri otrocih.

Hipoteza 3 je tudi v celoti potrjena, saj je iz grafa 6 razvidno, da od šestih strokovnih delavk je 67 % mnenja, da starši s strokovnimi delavkami sodelujejo in upoštevajo njihove nasvete.

8.6 Sklepne ugotovitve

Empirična raziskava je potrdila vse tri postavljene hipoteze. Večina strokovnih delavk v našem vrtcu je seznanjena z govorno-jezikovnimi motnjami, večina jih je že imela kakšnega otroka, ki je imel govorno-jezikovne motnje in zelo velik odstotek strokovnih delavk pripomore k odpravljanju govorno-jezikovnih motenj.

V našem vrtcu imamo večinoma kombinirane oddelke. Veliko otrok prihaja v vrtec z enajstimi meseci in ostanejo v istem oddelku do vstopa v šolo. Strokovne delavke imamo v tem času možnost, da otroka zelo dobro spoznamo in spremljamo napredek na vseh področjih. Strokovne delavke smo zadovoljne in vesele, ko vidimo napredek otroka.

9 EMPIRIČNI DEL II.

9.1 Opredelitev raziskovalnega problema

Veliko sem razmišljala o tem, kako strokovne delavke, ki imajo več kot deset let delovne dobe gledajo na govorno-jezikovne težave predšolskih otrok. Odločila sem se, da bom pripravila anketni vprašalnik še posebej za njih.

9.2 Raziskovalna metodologija

Vzorec

V raziskavi sem razdelila osem anketnih vprašalnikov. Vrnjene sem dobila vse anketne vprašalnike. Strokovni delavci so zaposleni v OŠ Brezno-Podvelka, enota vrtec. Oddelke imamo na različnih lokacijah vaških skupnosti, ki spadajo pod občino Podvelka.

Metoda raziskovanja

Uporabila sem kvantitativno tehniko zbiranja podatkov, anketni vprašalnik. Metoda, ki sem jo uporabila, je bila deskriptivna in kavzalno neeksperimentalna metoda. Anketiranje je potekalo anonimno.

Tehnika zbiranja podatkov

Anketne vprašalnike sem razdelila strokovnim delavkam, ki so mi jih po enem tednu vrnile nazaj.

Opis instrumenta

Anketni vprašalnik vsebuje deset vprašanj, ki se nanašajo na poznavanje govorno-jezikovnih motenj, ali imajo otroka z govorno-jezikovno motnjo, na kakšen način poskušajo govorno-jezikovno motnjo odpraviti in kako sodelujejo s starši. Vprašalnik vsebuje devet vprašanj zaprtega tipa in eno vprašanje odprtega tipa.

Metoda obdelave podatkov

Podatke sem obdelala kvantitativno. Vse odgovore na vprašanja sem preštela, dobljene rezultate pa predstavila z grafi in zraven napisala kratko interpretacijo. Na koncu sem potrdila ali ovrgla na začetku zastavljene hipoteze.

9.3 CILJ RAZISKOVALNE NALOGE

Moj cilj raziskovalne naloge je bil ugotoviti, kako so strokovni delavci, ki so v naši ustanovi zaposleni več kot deset let seznanjeni z vrstami govornih motenj v predšolskem obdobju, s kakšnimi dejavnostmi v oddelkih razvijajo področje govora in na kakšen način sodelujejo s starši otrok, ki imajo govorne motnje.

Hipoteze

H1: Večina strokovnih delavk pogosto opazi otroka, ki ima govorno-jezikovne težave.

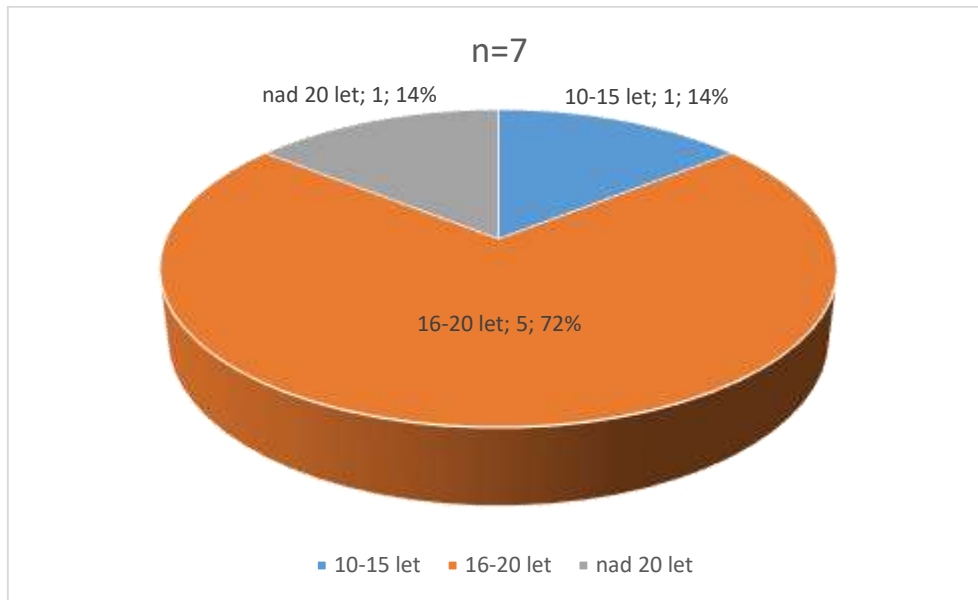
H2: Večina strokovnih delavk se z različnimi vajami trdi odpravljati govorno-jezikovne težave.

H3: Večina strokovnih delavk nima dovolj znanja za odpravljanje govorno-jezikovnih težav

9.4 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

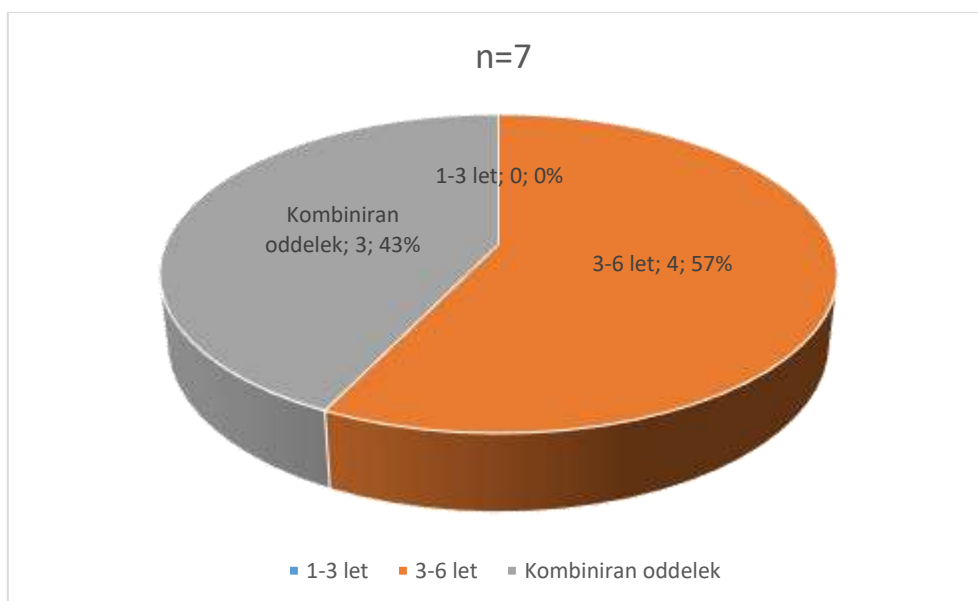
GRAFI

Graf 1: Prikaz delovne dobe na trenutnem delovnem mestu

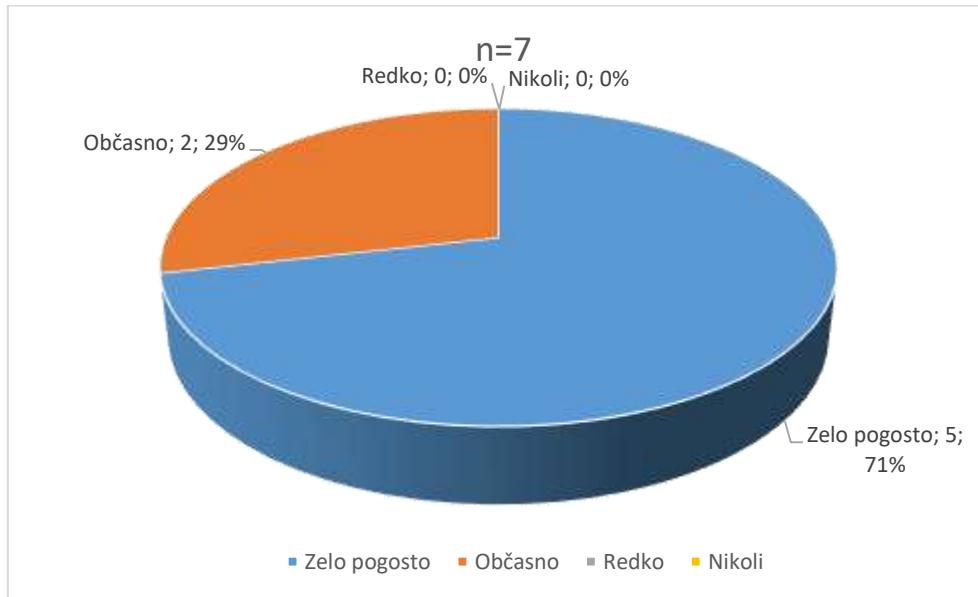
Iz grafa je razvidno, da je 72 % anketiranih na delovnem mestu med 16–20 let, 14 % na delovnem mestu med 10–14let, prav tako 14 % nad 20 let.

Graf 2: Zaposlitev glede na starostno skupino

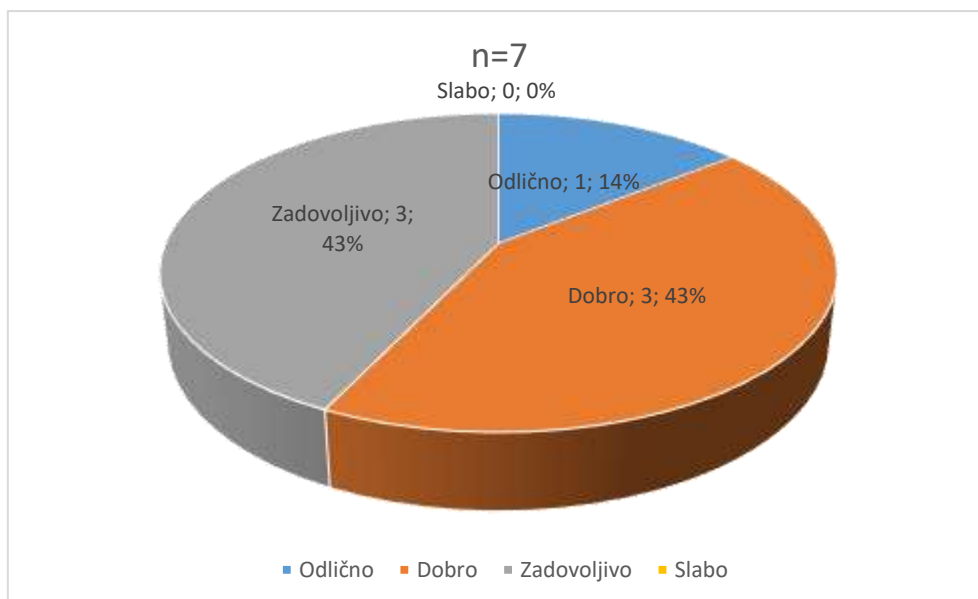
Iz grafa je razvidno, da je 57 % anketiranih zaposlenih v starostnem obdobju od 3–6 leta, 43 % v kombiniranem oddelku in nihče v starostni skupini od 1–3 let.

Graf 3: Pogostost opažanja otroka z govorno-jezikovnimi težavami v skupini

Iz grafa je razvidno, da 71 % anketiranih zelo pogosto opazi otroka z govorno-jezikovnimi težavami v skupini, 2 % jih opazi občasno, nihče pa redko ali nikoli.

Graf 4: Ocena sodelovanja s starši pri obravnavi govorno-jezikovnih težav

Iz grafa je razvidno, da 43 % anketiranih ocenjuje sodelovanje s starši kot dobro in zadovoljivo, 14 % pa ocenjuje sodelovanje kot odlično.

Analiza vprašanja 4: Katero vrste težav najpogosteje opazite?

Nerazumljiv govor, ne izgovarja ali pa zamenjuje glas, pomankanje slušne pozornosti, napačna artikulacija, izpuščanje glasov, slab besedni zaklad, težave s šumniki in sičniki, otrok ki ne govori, težave z glasom r, menjava glasov k in t, jecljanje.

Iz vprašanja je razvidno, da strokovne delavke v svojih skupinah opažajo veliko različnih govorno – jezikovnih težav.

Analiza vprašanja 5: Katere metode uporabljate za pomoč otrokom z govorno-jezikovnimi težavami?

Artikulacijske vaje, jezikovne igre, spodbuda s poudarjanjem posameznih glasov, vaje za razgibanje ustnic, jezika, izgovorjavo glasov, spodbujanje k pravilni izgovorjavi, igre, razlaga, demonstracije.

Iz vprašanja je razvidno, da strokovne delavke uporabljajo veliko metod, da bi pomagale otrokom, ki imajo govorno-jezikovne težave.

Analiza vprašanja 6: Ali menite, da imate dovolj znanja za delo z otroki, ki imajo govorno-jezikovne težave?

Iz vprašanja je razvidno, da strokovne delavke menijo, da nimajo dovolj znanja za delo z otroki, ki imajo govorno-jezikovne težave.

Analiza vprašanja 8: Kaj bi po vašem mnenju še lahko izboljšali pri delu z otroki, ki imajo govorno-jezikovne težave?

Predavanja za starše na to temo, z opozarjanjem staršev, več truda in dela v domačem okolju, ponavljanje vaj doma, ki jih otrok dobi pri logopedu.

Iz vprašanja je razvidno, da so strokovne delavke mnenja, da bi se morali v prvi vrsti potruditi starši, strokovne delavke in ostali strokovnjaki pa bi jim pomagali.

9.5 Rezultati raziskave po hipotezah

HIPOTEZA 1: Hipoteza 1 je v celoti potrjena saj je iz grafa razvidno, da 71 % anketiranih zelo pogosto opazi otroka z govorno-jezikovnimi težavami v skupini, 2 % jih opazi občasno, nihče pa redko ali nikoli.

HIPOTEZA 2: Hipoteza 2 je v celoti potrjena, saj je iz odgovorov razvidno, da imajo strokovne delavke velik nabor vaj, ki bi pomagale odpraviti govorno-jezikovne težave predšolskih otrok. To so: artikulacijske vaje, jezikovne igre, spodbuda s poudarjanjem posameznih glasov, vaje za razgibanje ustnic, jezika, izgovorjavo glasov, spodbujanje k pravilni izgovorjavi, igre, razlaga, demonstracije.

HIPOTEZA 3: Hipoteza 3 je v celoti potrjena, saj je iz vprašanja razvidno, da strokovne delavke menijo, da nimajo dovolj znanja za delo z otroki, ki imajo govorno-jezikovne težave.

9.6 Sklepne ugotovitve

Empirična raziskava je potrdila vse tri postavljene hipoteze. Večina strokovnih delavk, ki imajo v naši ustanovi več kot deset let delovne dobe zelo pogosto opazi otroka, ki ima govorno-jezikovne težave. Strokovne delavke se v svojih oddelkih zelo trudijo, da bi z različnimi vajami, koliko se le da pomagale otrokom pri odpravljanju govorno-jezikovnih težav. Se pa zavedajo, da kljub temu, da še nimajo dovolj znanja za pomoč pri odpravljanju govorno-jezikovnih težav pri predšolskem otroku.

10 CILJ RAZISKOVALNE NALOGE

Cilj raziskovalne naloge je bil ugotoviti, kako so strokovni delavci, ki imajo več kot deset let delovnih izkušenj v vzgoji in izobraževanju v naši ustanovi kako pogosto strokovne delavke opazijo otroka, ki ima govorno-jezikovne težave, kako ocenjujejo sodelovanje starši, katero vrsto težav najpogosteje opazijo, katere metode uporabljajo, ali imajo dovolj znanja za odpravljanje težav in kaj bi po njihovem mnenju lahko na tem področju še izboljšali.

11 VPLIV MEDIJEV NA GOVORNO-JEZIKOVNE TEŽAVE PREDŠOLSKIH OTROK

V sodobni družbi otroci že v zgodnjem otroštvu vse več časa preživljajo pred različnimi zasloni, kot so televizija, tablični računalniki, pametni telefoni in računalniki. Hiter tehnološki razvoj in vse večja dostopnost digitalnih vsebin sta povzročila, da so zasloni postali nepogrešljiv del vsakdanjega življenja, tako v domačem okolju kot v izobraževalnih ustanovah. Starši in vzgojitelji se pogosto soočajo z vprašanjem, kako uravnotežiti uporabo digitalnih naprav in zagotoviti optimalne pogoje za zdrav razvoj otrok.

Medijski vpliv na govorno-jezikovni razvoj predšolskih otrok je tematika, ki zahteva posebno pozornost strokovnjakov s področja vzgoje in izobraževanja, saj se vse pogosteje opažajo negativne posledice pretirane uporabe digitalnih tehnologij. Otroci, ki prekomerno uporabljajo zaslone, lahko razvijejo omejen besedni zaklad, slabše razumevanje jezika in težave pri izražanju lastnih misli. Poleg tega pogosto opazimo zmanjšano sposobnost poslušanja in koncentracije, kar lahko vpliva na kasnejši učni uspeh.

Strokovnjaki opozarjajo, da je za optimalen govorno-jezikovni razvoj ključno, da otroci čim več časa preživijo v interakciji z vrstniki in odraslimi, saj se jezik najlažje razvija skozi neposredno komunikacijo. Branje knjig, pripovedovanje zgodb, petje pesmi in vključevanje otrok v vsakodnevne pogovore so dejavnosti, ki spodbujajo razvoj govora in jezika na naraven način. Poleg tega je pomembno, da starši in vzgojitelji vzpostavijo jasna pravila glede uporabe digitalnih naprav ter otrokom ponudijo kakovostne in izobraževalne vsebine.

Kljub temu digitalne tehnologije niso nujno škodljive, če jih uporabljamo premišljeno in zmerno. Izobraževalne aplikacije, interaktivne igre in kakovostni animirani filmi lahko prispevajo k učenju novih pojmov, razvijanju logičnega razmišljanja in pridobivanju določenih spretnosti. Ključno pa je, da je uporaba zaslonov nadzorovana in prilagojena starosti otroka ter da ne nadomešča bistvenih izkušenj iz resničnega sveta, ki so temeljne za celosten razvoj otroka.

V prihodnosti bo izziv vzgoje in izobraževanja iskanje pravega ravnovesja med digitalnimi tehnologijami in tradicionalnimi metodami učenja, ki omogočajo celovit govorno-jezikovni razvoj otrok. S pravilnim pristopom in ozaveščanjem staršev ter pedagogov lahko zagotovimo, da bodo otroci tudi v digitalni dobi razvili bogat besedni zaklad, komunikacijske spretnosti in kritično mišljenje, ki jim bodo koristili skozi vse življenje.

11.1 Negativni vplivi medijev na govorni razvoj

11.1.1 Negativne posledice prekomerne uporabe zaslonov

Ena izmed glavnih težav, povezanih z dolgotrajno uporabo zaslonov, je zmanjšana pozornost in sposobnost poslušanja. Otroci, ki so pogosto izpostavljeni hitrim vizualnim spremembam in

intenzivnim zvočnim dražljajem, se lahko težje osredotočijo na daljše pogovore ali pripovedi, saj se njihova sposobnost koncentracije slabša. Poleg tega pasivno spremljanje digitalnih vsebin ne spodbuja aktivne komunikacije, kar lahko privede do zamud pri govorno-jezikovnem razvoju. Nekateri otroci, ki preživijo preveč časa pred zasloni, lahko kažejo tudi znake socialne izolacije, saj se manj vključujejo v skupinske aktivnosti in igre, ki so bistvene za razvoj komunikacijskih veščin.

Strokovnjaki prav tako opozarjajo na vpliv digitalnih vsebin na razvoj pravilne izgovorjave in slovnice. Otroci, ki večino časa preživijo ob gledanju risank ali igranju digitalnih iger, morda ne dobijo dovolj priložnosti za pravilno posnemanje govora in slovnične strukture. Še posebej problematično je, če so izpostavljeni vsebinam v tujih jezikih brez ustrezne razlage ali prevoda, saj lahko pride do mešanja jezikov in napačnega razumevanja.

11.1.2 Kako uravnorežiti uporabo digitalnih naprav?

Kljub morebitnim negativnim posledicam digitalnih tehnologij pa te same po sebi niso škodljive, če jih uporabljamo premišljeno in v omejenih količinah. Ključno je, da starši in vzgojitelji vzpostavijo jasna pravila glede uporabe digitalnih naprav ter otrokom ponudijo kakovostne in izobraževalne vsebine. Nekateri raziskave so pokazale, da interaktivne aplikacije in izobraževalni programi, ki spodbujajo aktivno sodelovanje otrok (npr. odgovarjanje na vprašanja, ponavljanje besed), lahko pozitivno vplivajo na govorni razvoj, če so uporabljeni v kombinaciji z neposredno interakcijo z odraslimi.

Starši lahko poskrbijo za uravnotežen pristop tako, da omejijo čas pred zasloni in otrokom ponudijo več priložnosti za igro, druženje in spontano učenje jezika. Nekaj ključnih priporočil vključuje:

- **Skupno gledanje in pogovor o vsebini** – otroci naj ne bodo pasivni gledalci, temveč naj starši spodbujajo dialog o tem, kar vidijo in slišijo.
- **Branje knjig in pripovedovanje zgodb** – te dejavnosti so ključne za širjenje besednega zaklada in razvoj jezikovnih veščin.
- **Igralne aktivnosti, ki spodbujajo komunikacijo** – igra vlog, družabne igre in improvizirane zgodbe pomagajo otrokom razvijati jezik na naraven način.
- **Določitev jasnih časovnih omejitev za uporabo digitalnih naprav** – priporočljivo je, da otroci do dveh let ne uporabljajo zaslonov, starejši otroci pa imajo čas pred zasloni omejen na največ eno uro kakovostnih vsebin na dan.

11.1.3 Izzivi in prihodnost

V prihodnosti bo eden največjih izzivov vzgoje in izobraževanja iskanje pravega ravnovesja med digitalnimi tehnologijami in tradicionalnimi metodami učenja. Digitalne naprave so

postale del vsakdanjega življenja, zato jih ni mogoče popolnoma izključiti, vendar je pomembno, da se jih uporablja kot dopolnilo k učenju in ne kot nadomestilo za pristne interakcije. S pravilnim pristopom in ozaveščanjem staršev ter pedagogov lahko zagotovimo, da bodo otroci tudi v digitalni dobi razvili bogat besedni zaklad, komunikacijske spretnosti in kritično mišljenje, ki jim bodo koristili skozi vse življenje.

Oblikovanje zdravega medijskega okolja, ki spodbuja govorno-jezikovni razvoj otrok, je odgovornost celotne družbe. S premišljenimi pristopi in aktivnim sodelovanjem staršev, vzgojiteljev ter strokovnjakov lahko otrokom zagotovimo pogoje za uspešen razvoj in jih pripravimo na izzive, ki jih prinaša sodobni svet.

Otroci se govora in jezika učijo predvsem skozi interakcijo s svojimi skrbniki in vrstniki. Aktivna udeležba v dialogih, posnemanje govora odraslih ter odzivanje na različne socialne dražljaje so ključni dejavniki, ki omogočajo pravilen razvoj govorno-jezikovnih sposobnosti. Prekomerna izpostavljenost zaslonom lahko te interakcije omeji, kar lahko privede do:

- **Zakasnjenega govornega razvoja** – otroci, ki več časa preživijo ob pasivnem spremljanju vsebin, imajo pogosto manj priložnosti za aktivno govorno udeležbo, kar upočasni njihov razvoj besednega zaklada in pravilne izgovorjave.
- **Motene slovnične strukture in artikulacije** – otroci, ki komunicirajo pretežno prek digitalnih naprav, pogosto razvijejo nepopolne ali nepravilne stavčne strukture ter težave z izgovorjavo določenih glasov.
- **Omejen besedni zaklad** – v primerjavi z otroki, ki so v večji meri vključeni v govorno interakcijo s starši in vrstniki, imajo otroci, ki več časa preživijo pred zasloni, pogosto manj bogat besedni zaklad.

11.2 Motnje pozornosti in koncentracije

Digitalne vsebine so pogosto oblikovane tako, da pritegnejo pozornost z intenzivnimi vizualnimi in zvočnimi dražljaji. To lahko privede do težav pri vzdrževanju pozornosti in koncentracije, saj otroci postanejo navajeni na hitro menjavanje podob in informacij. Med posledicami so:

- **Krajša pozornost pri poslušanju govorjenega jezika**, kar vpliva na razumevanje besedil in navodil.
- **Povečana impulzivnost in manjša sposobnost daljše osredotočenosti**, kar vpliva na zmožnost poglobljenega učenja in kasnejšega šolskega uspeha.
- **Težave pri interakciji in socialni komunikaciji**, saj otroci težje prepoznavajo neverbalne znake in subtilne govorne odtenke.

12 KAKŠNA JE VLOGA LOGOPEDA PRI RAZVOJU GOVORNO-JEZIKOVNIH SPOSOBNOSTI PREDŠOLSKIH OTROK

Intervju sem opravila z logopedinjo gospo Sergejo Grögl, mobilni učitelj logoped surdopedagog, zaposlena na Centru za sluh in govor Maribor. Gospa Sergeja prihaja tudi v naše oddelke vrtca in pomaga otrokom, ki imajo težave na področju govora.

Vloga logopeda pri razvoju govorno-jezikovnih sposobnosti predšolskih otrok je ključna, saj logoped pomaga otrokom pri razvoju pravilne izgovorjave, bogatitvi besedišča, razumevanju jezika in tekočem izražanju misli. Njegovo delo vključuje:

1. Preventiva in zgodnje odkrivanje težav

Spremljanje govornega razvoja pri otrocih v vrtcih.

Opozorila staršem in vzgojiteljem glede morebitnih odstopanj v razvoju govora.

Izvajanje presejalnih testov za zgodnje prepoznavanje govorno-jezikovnih motenj.

2. Diagnoza in terapija

Ocena otrokovega govorno-jezikovnega razvoja, vključno z izgovorjavo, besediščem, skladnjo in razumevanjem jezika.

Individualne ali skupinske obravnave za izboljšanje govora, izgovorjave glasov, tekočnosti govora in jezikovnega izražanja.

Učenje pravilnega dihanja, fonacije in artikulacije.

3. Sodelovanje s starši in vzgojitelji

Svetovanje staršem o vajah in dejavnostih, ki spodbujajo otrokov govorni razvoj.

Izobraževanje vzgojiteljev o tehnikah za spodbujanje govora v vsakodnevnih aktivnostih.

Priprava materialov in priporočil za dodatne vaje doma in v vrtcu.

4. Obravnava posebnih potreb

Delo z otroki, ki imajo govorno-jezikovne motnje, kot so dislalija (težave pri izgovarjavi glasov), jecljanje, govorno-pragmatične motnje ali specifične jezikovne motnje.

Pomoč otrokom z avtizmom, motnjami sluha ali drugimi nevrološkimi izzivi, ki vplivajo na razvoj jezika.

5. Spodbujanje celostnega razvoja komunikacije

Krepitev socialnih veščin in samozavesti pri komunikaciji.

Uporaba igre, pripovedovanja zgodb, pesmic in ritmičnih vaj za naravno krepitev jezikovnih sposobnosti.

Spodbujanje večje govorne interakcije med otroki.

Zgodnje ukrepanje je ključnega pomena, saj lahko zgodnja logopedska pomoč prepreči kasnejše težave pri učenju in socialnem vključevanju otroka.

Kateri so najpogostejši znaki govorno-jezikovnih težav pri otrocih?

Najpogostejši znaki govorno-jezikovnih težav pri otrocih se lahko kažejo na različnih področjih govora in jezika, vključno z izgovorjavo, besediščem, razumevanjem in tekočnostjo govora. Te težave lahko vplivajo na otrokovo sporazumevanje, učenje in socialne odnose.

1. Težave z izgovorjavo (artikulacijske težave)

Otrok ne more pravilno izgovoriti določenih glasov (npr. "r", "s", "š", "l").

Zamenjuje glasove (npr. "tika" namesto "riba").

Izpušča določene glasove ali zloge (npr. "opa" namesto "roka").

Njegov govor je težko razumljiv tudi bližnjim osebam po tretjem letu starosti.

2. Omejeno besedišče in težave pri oblikovanju stavkov

Otrok uporablja manj besed, kot bi bilo pričakovano za njegovo starost.

Ima težave pri tvorjenju daljših stavkov ali pripovedovanju zgodb.

Uporablja preproste, enozložne besede in težko povezuje misli v smiselne povedi.

Po tretjem letu starosti še vedno uporablja preveč splošne besede (npr. "tisto" namesto konkretnih poimenovanj).

3. Težave pri razumevanju jezika

Otrok težko razume daljše ali zapletene stavke.

Ima težave pri sledenju navodilom, ki vključujejo več korakov.

Ne razume vprašanj ali pogosto napačno odgovarja nanje.

Zdi se, da ne posluša ali ne reagira na govor, čeprav ima normalen sluh.

4. Tekočnost govora (jecljanje)

Pogosto ponavlja glasove, zloge ali besede (npr. "ma-ma-mama").

Ustvarja dolge premore ali zatikanja v govoru.

Kaže napetost ali frustracijo med govorjenjem.

Jecljanje se ne izboljšuje, ampak postaja bolj izrazito.

5. Motnje glasovnega izraza

Otrokov glas je nenavadno hrapav, tih ali pretirano visok/nizek.

Ima težave s pravilnim dihanjem med govorom.

Pogosto izgublja glas ali se pritožuje nad bolečinami v grlu.

6. Pomanjkanje zanimanja za komunikacijo

Otrok malo govori ali se izogiba govoru.

Redko postavlja vprašanja ali ne išče informacij pri drugih.

Ima težave pri vzpostavljanju očesnega stika in sodelovanju v pogovoru.

Ne kaže zanimanja za posnemanje zvokov ali govor odraslih.

7. Težave pri socialni komunikaciji

Otrok ne razume pravil pogovora (npr. čakanje na vrsto, uporaba primerne tona glasu).

Težko prilagaja govor različnim sogovornikom ali situacijam.

Ima težave pri izražanju čustev in razumevanju neverbalnih znakov (mimika, kretnje).

Če otrok kaže več teh znakov in se težave ne izboljšujejo, je priporočljivo čim prej poiskati pomoč logopeda. Zgodnje odkrivanje in obravnava lahko preprečita kasnejše težave pri učenju in socialni interakciji.

Kako pomembna je zgodnja obravnava teh težav?

Pomen zgodnje obravnave govorno-jezikovnih težav

Zgodnja obravnava govorno-jezikovnih težav je izjemno pomembna, saj lahko bistveno vpliva na otrokov nadaljnji razvoj, uspešnost v šoli ter socialno in čustveno prilagajanje. Zgodnje ukrepanje lahko prepreči resnejše težave in olajša otroku komunikacijo ter učenje.

1. Boljši razvoj govorno-jezikovnih sposobnosti

Otroci z zgodnjo strokovno pomočjo hitreje nadoknadijo primanjkljaje v izgovorjavi, besedišču in tvorjenju stavkov.

Lažje osvojijo pravilno strukturo jezika in izboljšajo razumevanje ter izražanje.

2. Boljša učna uspešnost v šoli

Otroci z govorno-jezikovnimi težavami imajo pogosto težave pri branju, pisanju in razumevanju navodil.

Zgodnja obravnava pomaga preprečiti učne težave, kot so disleksija, težave z matematiko in slabše pisno izražanje.

3. Večja samozavest in socialne spretnosti

Težave pri govoru lahko vodijo do sramežljivosti, izogibanja pogovoru in socialne izolacije.

Otroci, ki prejmejo pomoč, lažje komunicirajo s sovrstniki in odraslimi, kar izboljša njihovo samozavest.

4. Preprečevanje dolgoročnih težav

Brez obravnave se lahko težave s komunikacijo poglobijo in vplivajo na otroka tudi v odrasli dobi.

Težave, kot so jecljanje, slabša sposobnost izražanja in omejeno besedišče, lahko vplivajo na akademski in poklicni uspeh.

5. Večja učinkovitost terapije v zgodnjem otroštvu

Otroški možgani so v predšolskem obdobju izjemno plastični in dovzetni za učenje.

Logopedska obravnava je v zgodnjem obdobju bolj učinkovita in pogosto krajša kot pri starejših otrocih.

Zgodnje odkrivanje in obravnava govorno-jezikovnih težav sta ključnega pomena za otrokov celostni razvoj. Če starši ali vzgojitelji opazijo odstopanja v govornem razvoju, je pomembno, da ne odlašajo s pomočjo logopeda, saj lahko pravočasna terapija prepreči resnejše težave v prihodnosti.

Kakšna je vloga staršev in vzgojiteljev pri spodbujanju govornega razvoja otrok?

Vloga staršev in vzgojiteljev pri spodbujanju govornega razvoja otrok

Starši in vzgojitelji imajo ključno vlogo pri spodbujanju govorno-jezikovnega razvoja otrok, saj otroci jezik osvajajo predvsem skozi vsakodnevne interakcije in igro. Njihova podpora, zgled in spodbudno okolje lahko bistveno vplivajo na razvoj otrokovega govora, besedišča in komunikacijskih veščin.

1. Vloga staršev

Aktivna komunikacija z otrokom

Pogovor z otrokom že od rojstva – tudi dojenčki se učijo jezika skozi poslušanje in odzivanje.

Opisovanje dogajanja in predmetov v okolju (npr. "Poglej, to je rdeč avto. Avto se pelje po cesti.").

Postavljanje odprtih vprašanj (npr. "Kaj si danes počel v vrtcu?") namesto vprašanj, na katera lahko otrok odgovori samo z "da" ali "ne".

Branje knjig in pripovedovanje zgodb

Skupno branje slikanic že od zgodnjega otroštva.

Postavljanje vprašanj o zgodbi ("Kaj misliš, da se bo zgodilo naprej?").

Spodbujanje otroka, da sam pripoveduje zgodbe in opisuje slike.

Petje pesmi in igranje jezikovnih iger

Pesmi, izštevanke in rime pomagajo pri razvoju fonološkega zavedanja in ritma govora.

Igranje besednih iger, kot so "Poišči besedo, ki se začne na črko M" ali "Povej besedo, ki rima na mačka".

Spodbujanje samostojnega izražanja

Dajanje otroku časa, da pove svoje misli, brez prekinjanja in dokončevanja stavkov namesto njega.

Pohvala za trud pri govoru, tudi če otrok dela napake.

Spodbujanje socialne komunikacije – vključevanje otroka v pogovore z družinskimi člani in prijatelji.

2. Vloga vzgojiteljev

Ustvarjanje spodbudnega govornega okolja v vrtcu

Uporaba raznolikih jezikovnih dejavnosti, kot so branje, pripovedovanje zgodb, pogovori in igre vlog.

Skrb za vključujoče okolje, kjer imajo vsi otroci priložnost govoriti in izražati svoje mnenje.

Dajanje pozitivnih povratnih informacij otrokom za njihova jezikovna prizadevanja.

Razvijanje govorno-jezikovnih spretnosti skozi igro

Vzgojitelji lahko preko igre (npr. "trgovina", "zdravnik", "družina") spodbujajo razvoj socialnih in komunikacijskih veščin.

Uporaba lutk in gledaliških predstav za razvoj govora in izražanja čustev.

Razširjanje otrokovega govora

Če otrok reče "Velik pes!", ga lahko vzgojitelj nadgradi: "Ja, velik rjav pes teče po travi!"

Spodbujanje otrok k daljšim odgovorom z vprašanji tipa "Kako?", "Zakaj?", "Kaj se je zgodilo potem?"

Prepoznavanje in ukrepanje pri govorno-jezikovnih težavah

Opažanje otrok, ki imajo težave z govorom, in pravočasno obveščanje staršev.

Sodelovanje z logopedom in pomoč otrokom pri izvajanju logopedskih vaj.

Spodbujanje potrpežljivosti in razumevanja med vrstniki, če otrok govori počasneje ali težje oblikuje stavke.

Starši in vzgojitelji so otrokovi prvi učitelji jezika, zato je njuna vloga pri razvoju govorno-jezikovnih spretnosti neprecenljiva. Skozi igro, pogovor, branje in vsakodnevne situacije lahko otroka naravno in učinkovito spodbujajo k bogatenju jezika ter izražanju misli.

Najpomembnejše je, da otroku omogočijo varno in spodbudno okolje, kjer se lahko razvija v samozavestnega govorca.

Katere strategije priporočate za spodbujanje govornega razvoja pri otrocih?

Strategije za spodbujanje govornega razvoja pri otrocih

Za uspešen govorno-jezikovni razvoj otroka so ključne vsakodnevne interakcije, igra in pozitivno spodbudno okolje. Spodaj so učinkovite strategije, ki jih lahko uporabljajo starši, vzgojitelji in drugi skrbniki.

1. Aktivna komunikacija z otrokom

Pogovorite se z otrokom pri vseh dejavnostih – opisujte, kaj počnete, kaj vidite, kaj se dogaja okoli vas.

Uporabljajte bogat besedni zaklad – namesto "avto" povejte "rdeči športni avto, ki hitro pelje".

Postavljajte odprta vprašanja – npr. "Kaj misliš, da se bo zgodilo naprej?" namesto "Je bil pes velik?".

Bodite potrpežljivi in pustite otroku čas za odgovor – ne prekinjajte in ne govorite namesto njega.

2. Branje knjig in pripovedovanje zgodb

Vsakodnevno berite otroku – že od dojenčkove starosti naprej.

Pogovarjajte se o prebranem – sprašujte otroka o zgodbi, likih in dogodkih.

Uporabljajte slike kot izhodišče za pogovor – "Kaj vidiš na sliki? Kaj dela ta fant?"

Spodbujajte otroka, da sam pripoveduje zgodbe – naj si izmišlja in sestavlja svoje zgodbe.

3. Učenje skozi igro

Igranje vlog – igra "zdravnik", "trgovina", "gasilec" spodbuja otroka k uporabi jezika v različnih situacijah.

Lutkovno gledališče – otroci uživajo v dramatizaciji in posnemanju glasov različnih likov.

Igre z rimami in izštevankami – pomagajo pri fonološkem zavedanju in ritmu govora.

Skrivnostne škatle ali predmeti – skrijte predmet v vrečko in naj otrok ugiba, kaj je notri, ter ga opiše.

4. Razširjanje in bogatenje govora

Ponavljajte in razširjajte otrokove povedi – če reče "Pes laja.", recite: "Ja, velik rjav pes glasno laja pred hišo."

Uporabljajte sinonime in nove izraze – "To je lepo!" → "To je čudovito, krasno, izjemno!"

Spodbujajte otroka, da opisuje občutke in doživetja – "Kako se počutiš? Zakaj si vesel/jezen/žalosten?"

5. Spodbujanje poslušanja in razumevanja

Dajajte enostavna navodila in jih postopoma otežujte – "Pojdi po žogo." → "Vzemi rdečo žogo in jo prinesi k meni."

Igrajte igre poslušanja – "Simon pravi", "Poslušaj in ponovi", "Kdo je rekel to besedo?"

Berite knjige in prosite otroka, naj obnovi zgodbo – s tem razvija razumevanje in pripovedne sposobnosti.

6. Izogibanje pretiranemu popravljanju in negativnim odzivom

Ne popravljajte otroka na način, ki bi ga spravil v zadrego – raje pravilno ponovite stavek: Otrok: "Jaz sem pijo vodo." Vi: "Aha, pil si vodo. Je bila dobra?"

Ne hitite namesto otroka – pustite mu čas, da oblikuje svoje misli in povedi.

Ne uporabljajte preveč pomanjševalnic ali preproste govorice – otroci se učijo jezika z vašim zgledom.

7. Omejitev uporabe zaslonov in spodbujanje interakcije

Omejite čas pred televizijo, tablico in telefonom – pasivno poslušanje ne razvija govora kot interakcija.

Izberite interaktivne vsebine – če otrok gleda risanke, se po ogledu pogovorite o vsebini.

Spodbujajte igro in druženje s sovrstniki – socialni stiki so ključni za govorni razvoj.

Najpomembnejše je, da starši in vzgojitelji otroka **spodbujajo k govorjenju na sproščen in naraven način**, brez pritiska. Jezik se najbolje razvija skozi **igro, vsakodnevne pogovore in ljubeče interakcije**. S pravilnim pristopom lahko otroci razvijejo bogat besedni zaklad, jasno izražanje in samozavest v komunikaciji.

Kdaj je smiselno obiskati logopeda?

Kdaj je smiselno obiskati logopeda?

Obisk logopeda je priporočljiv, kadar otrok zaostaja v govorno-jezikovnem razvoju ali kaže težave pri sporazumevanju. Pomembno je, da starši in vzgojitelji pravočasno prepoznajo znake, saj zgodnja obravnava lahko prepreči nadaljnje težave v šoli in vsakdanjem življenju.

1. Splošne smernice za obisk logopeda glede na otrokovo starost

Do 12 mesecev

- ✦ Otrok ne reagira na zvoke ali glasove.
- ✦ Ne poskuša oponašati zvokov ali izražati potreb s kretnjami.

Pri 18 mesecih

- ✦ Otrok ne uporablja vsaj 10 besed.
- ✦ Ne kaže zanimanja za komunikacijo (ne kaže, ne maha, ne vzpostavlja očesnega stika).

Pri 2 letih

- ✦ Otrok uporablja manj kot 50 besed.
- ✦ Ne povezuje dveh besed skupaj (npr. "mama da", "hočem piti").
- ✦ Težko razume preprosta navodila (npr. "Daj žogo v škatlo").

Pri 3 letih

- ✦ Otrokov govor je nerazumljiv tudi družinskim članom.
- ✦ Ima zelo omejen besedni zaklad in ne tvori preprostih stavkov.
- ✦ Ima težave z razumevanjem govora ali ne upošteva navodil.

Pri 4–5 letih

- ✦ Otrok še vedno nepravilno izgovarja več glasov.
- ✦ Ima težave pri oblikovanju stavkov in pripovedovanju zgodb.
- ✦ Pogosto se zatika ali jeclja.
- ✦ Ima težave pri sporazumevanju z vrstniki.

2. Specifični znaki, ki zahtevajo obisk logopeda

- ✓ Težave z izgovorjavo (artikulacijske motnje)

Otrok izpušča ali zamenjuje glasove (npr. "tola" namesto "miza").

Glasovi so napačno izgovorjeni še po 4. letu (npr. težave z "r", "s", "š", "l").

- ✓ Težave pri razumevanju in uporabi jezika

Otrok težko sledi navodilom ali vprašanjem.

Ima omejen besedni zaklad in ne zna tvoriti daljših stavkov.

Ne zna pripovedovati zgodb ali povezovati misli v smiselne povedi.

- ✓ Jecljanje ali druge težave s tekočnostjo govora

Pogosto ponavlja besede ali dele besed ("ma-ma-mama").

Se zatika, dolgotrajno zadržuje glasove ali se izogiba govorjenju.

✓ Glasovne motnje

Otrokov glas je stalno hrapav, hripav ali preveč visok/nizek.

Otrok izgublja glas ali se hitro utruji pri govorjenju.

✓ Težave s socialno komunikacijo

Otrok se ne odziva na govor ali ne vzpostavlja očesnega stika.

Ima težave pri izmenjavi v pogovoru, izražanju čustev ali razumevanju neverbalnih znakov.

3. Kdaj NUJNO obiskati logopeda?

⚠ Če otrok do 3. leta ne govori ali uporablja le nekaj besed.

⚠ Če ima izrazite težave pri razumevanju govora.

⚠ Če je govor nerazumljiv tudi družinskim članom po 4. letu.

⚠ Če otrok močno jeclja ali se izogiba govorjenju zaradi težav.

⚠ Če ima hrapav ali nenavaden glas, ki ne mine več tednov.

Če ste v dvomih glede otrokovega govorno-jezikovnega razvoja, je bolje obiskati logopeda prej kot kasneje. Zgodnja pomoč lahko prepreči kasnejše učne in socialne težave ter otroku omogoči boljše sporazumevanje in samozavestno izražanje.

Kako poteka logopedska obravnava?

Logopedska obravnava je postopek, pri katerem logoped oceni, diagnosticira in izvaja terapijo za izboljšanje govorno-jezikovnih sposobnosti otroka. Postopek je prilagojen posameznemu otroku in se osredotoča na njegove specifične potrebe.

1. Prvi obisk pri logopedu – diagnostična obravnava

Zbiranje informacij:

Logoped opravi razgovor s starši o otrokovem govorno-jezikovnem razvoju.

Starši opišejo težave, ki jih opažajo (izgovorjava, razumevanje, jecljanje ipd.).

Pregled otrokovega zdravstvenega in razvojnega kartona (če je na voljo).

Opazovanje in testiranje:

Opazovanje otrokovega spontanega govora, igre in neverbalne komunikacije.

Izvedba različnih testov za preverjanje izgovorjave, besednega zaklada, slovnice in razumevanja jezika.

Preverjanje oralno-motoričnih sposobnosti (npr. gibljivost jezika, ustnic, dihanje).

Postavitev diagnoze in načrt terapije:

Logoped staršem pojasni ugotovitve in svetuje nadaljnje korake.

Pripravi individualiziran program terapije, prilagojen otrokovim potrebam.

2. Potek logopedskih terapij

Logopedska terapija, kadar gre za ure DSP, običajno poteka enkrat tedensko in traja 45 minut. Zaradi pomanjkanja logopedov so v ambulantni obravnavi otroci obravnavani enkrat na mesec, z dolgo čakalno dobo.

Vaje za izboljšanje govorno-jezikovnih spretnosti:

Artikulacijske vaje za pravilno izgovarjavo glasov.

Razvoj besedišča in stavčne tvorbe – opisovanje slik, pripovedovanje zgodb.

Vaje za razumevanje jezika – poslušanje in sledenje navodilom.

Vaje za krepitev govornega aparata – dihalne in motorične vaje za jezik in ustnice.

Igralne in interaktivne metode:

Logoped uporablja igro, pesmi, pravljice, lutke in slikovne pripomočke, da terapija poteka na otroku prijazen način.

Uporaba različnih materialov, kot so kartice s slikami, interaktivne aplikacije in ogledalo za spremljanje izgovorjave.

Domače naloge in sodelovanje staršev:

Starši prejmejo vaje za izvajanje doma, saj je redno ponavljanje ključno za napredek.

Pomembno je, da govorne vaje potekajo v sproščenem okolju brez pritiska.

3. Spremljanje napredka in zaključek terapije

Redna ocena napredka:

Logoped spremlja otrokove izboljšave in po potrebi prilagaja terapijo.

Če otrok uspešno osvoji cilje, se terapija postopoma zaključí.

Svetovanje staršem in vzgojiteljem:

Logoped svetuje, kako še naprej spodbujati govorni razvoj v vsakodnevnem življenju.

Če je potrebno, sodeluje z vzgojitelji in učitelji ter predlaga prilagoditve v šoli ali vrtcu.

Logopedška obravnava je individualno prilagojen proces, ki otroku pomaga izboljšati govorno-jezikovne sposobnosti na igriv in spodbuden način. Ključnega pomena je sodelovanje staršev, saj lahko redne vaje doma bistveno pospešijo napredek.

Ali menite, da se je v zadnjih letih povečalo število otrok, ki imajo govorno- jezikovne težave?

Da, v zadnjih letih strokovnjaki opažajo skrb vzbujajoče povečanje števila otrok z govorno-jezikovnimi težavami. Logopedi, ki pomagajo odpravljati težave z govorom in jezikom, ter surdopedagogi, ki podpirajo gluhe in naglušne osebe, imajo pri tem osrednjo vlogo. Vendar pa pomanjkanje teh strokovnjakov postaja čedalje večji problem, ki vpliva na celoten sistem.

spletnatv.si

Povečanje števila otrok s posebnimi potrebami, vključno z govorno-jezikovnimi motnjami, je opazno tudi v osnovnih šolah. Po podatkih iz leta 2022 je bilo do dodatne strokovne pomoči upravičenih 15.303 učencev, kar predstavlja 8 odstotkov vseh učencev. Med njimi je opazno povečanje števila otrok z več prepoznanimi primanjkljaji, ovirami ali motnjami, ki predstavljajo že 43 odstotkov vseh motenj.

portal24.si

Razlogi za to povečanje so lahko različni, vključno s spremembami v vzgoji, kot je permisivna vzgoja, ki lahko vpliva na razvoj otrok. Poleg tega digitalizacija in izpostavljenost številnim zunanjim dražljajem že od zgodnjega otroštva lahko vplivata na razvoj govorno-jezikovnih sposobnosti.

neja.sta.si

Pomanjkanje strokovnjakov, kot so logopedi in surdopedagogi, predstavlja dodatno težavo pri obravnavi teh otrok. Zato je pomembno, da se starši in vzgojitelji zavedajo pomena zgodnjega prepoznavanja in obravnave govorno-jezikovnih težav ter poiščejo ustrezno strokovno pomoč.

Ali ste mnenja, da elektronske naprave kot so telefon, tablice in računalniki vplivajo na nastajanje govorno – jezikovnih težav?

Da, raziskave in izkušnje strokovnjakov kažejo, da lahko pretirana uporaba elektronskih naprav, kot so telefoni, tablice in računalniki, negativno vpliva na razvoj govorno-jezikovnih sposobnosti pri otrocih.

Kako elektronske naprave vplivajo na govorno-jezikovni razvoj?

- Manj govorne interakcije

Otroci, ki preživijo veliko časa pred zasloni, manj komunicirajo z odraslimi in vrstniki. Govor pa se najboljše razvija skozi osebno interakcijo, ne preko pasivnega poslušanja.

● Omejena besedna izmenjava

Medtem ko otrok pri igri z vrstniki in odraslimi aktivno uporablja jezik, pri gledanju risank ali igranju iger le pasivno sprejema informacije, kar upočasnjuje razvoj govora.

● Težave s pozornostjo in razumevanjem

Prekomerna uporaba zaslonov lahko vodi do skrajšanega razpona pozornosti, kar otežuje učenje in razumevanje govora.

Otroci se lahko težje osredotočijo na pogovor in težje sledijo daljšim stavkom ali zgodbam.

● Poenostavljen jezik in manjši besedni zaklad

Digitalne vsebine pogosto uporabljajo poenostavljeno govorico, otroci pa ne pridobijo bogatega besednega zaklada.

Otroci, ki so manj izpostavljeni knjigam in pripovedovanju zgodb, lahko razvijejo slabšo slovnično strukturo.

● Zmanjšana artikulacija in izgovorjava

Če otrok ne vadi govora in ne uporablja mišic ust in jezika, lahko pride do šibke artikulacije in slabše izgovorjave besed.

● Težave v socialni komunikaciji

Otroci, ki veliko časa preživijo pred zasloni, se manj učijo neverbalne komunikacije, kot so očesni stik, izrazi obraza in telesna govorica.

Lahko imajo več težav pri sporazumevanju z vrstniki in izražanju čustev.

Elektronske naprave same po sebi niso škodljive, če jih uporabljamo zmerno in pod nadzorom. Težava nastane, kadar nadomestijo aktivno govorno interakcijo, ki je ključna za razvoj jezika. Zato je pomembno, da otroci več časa namenijo igri, pogovoru in družabnim aktivnostim, saj se govorne in jezikovne spretnosti razvijajo predvsem skozi osebne izkušnje in interakcijo.

Kakšen nasvet bi dali staršem, ki so zaskrbljeni glede govornega razvoja svojega otroka?

Če vas skrbi otrokova govorno-jezikovna razvojna pot, je ključno, da ostanete mirni, a hkrati proaktivni. Zgodnje prepoznavanje in podpora lahko bistveno izboljšata otrokove govorne sposobnosti.

1. Opazujte in primerjajte s pričakovanimi mejniki

- ◆ Pri 12 mesecih: otrok naj bi začel uporabljati prve besede, razumeti preprosta navodila in kazati na predmete.
- ◆ Pri 18 mesecih: otrok naj bi imel vsaj 10–20 besed, poskušal posnemati govor in kazati na stvari, ki jih želi.
- ◆ Pri 2 letih: otrok bi moral tvoriti dvobesedne fraze ("mama da", "hočem piti") in imeti vsaj 50 besed v svojem besedišču.
- ◆ Pri 3 letih: otrok naj bi govoril v preprostih stavkih in bil razumljiv večini ljudi.
- ◆ Pri 4–5 letih: otrok naj bi govoril tekoče, pravilno tvoril stavke in imel širok besedni zaklad.

Če vaš otrok močno zaostaja za temi mejniki, se posvetujte z logopedom.

2. Ustvarjajte govorno bogato okolje

Govorite z otrokom pogosto in jasno – že od rojstva se z njim pogovarjajte in opisujte, kaj delate.

Poimenovanje predmetov in dejanj – povejte, kaj vidite ali delate: "To je rdeč avto. Avto vozi po cesti."

Postavljajte odprta vprašanja – namesto "Ali ti je bila pravljica všeč?" vprašajte: "Kaj se je zgodilo v pravljici?"

Dovolite otroku, da se izrazi – ne prekinjajte ga in mu dajte čas, da sam oblikuje svoje misli.

Prepevajte pesmi in izštevanke – to pomaga razvijati ritem govora in širiti besedni zaklad.

3. Spodbujajte pripovedovanje in izražanje

Branje knjig – berite otroku vsak dan, tudi če še ne govori, in ga spodbujajte k odgovarjanju na vprašanja o zgodbi.

Igranje domišljjskih iger – igre vlog (kuhanje, zdravnik, trgovina) pomagajo otroku vaditi govorne spretnosti.

Uporaba lutk in igrač – skozi igro lahko otrok izraža misli in čustva.

4. Omejite čas pred zasloni

Otroci, ki preveč časa preživijo pred telefoni in tablicami, imajo manj priložnosti za govorno interakcijo.

Pri otrocih, mlajših od 2 let, se priporoča brez zaslonov, starejši otroci pa naj uporabljajo tehnologijo zmerno in interaktivno (s starši, ne pasivno).

5. Ne popravljajte, ampak ponovite pravilno

✘ Namesto da otroka popravite ("Ne reče se 'avto vozi hit!', ampak 'Avto vozi hitro!"),

✓ raje ponovite pravilno različico in otroka spodbudite ("Ja, avto res vozi hitro!").

6. Posvetujte se s strokovnjakom, če je potrebno

Ne čakajte predolgo, če otrok kaže težave z govorom. Če je otrok po 2. letu še vedno tišji kot vrstniki ali se težko izraža, je smiselno obiskati logopeda.

Če opazate jecljanje, težave z izgovorjavo ali razumevanjem jezika, naj logoped oceni otrokove sposobnosti in poda usmeritve.

Najpomembnejše je, da ostanete potrpežljivi in otroku zagotovite spodbudno govorno okolje. S pogovorom, branjem in igro lahko močno pripomorete k njegovemu govornemu razvoju. Če pa imate pomisleke, se brez oklevanja obrnite na logopeda, saj zgodnja pomoč lahko naredi veliko razliko.

13 ZAKLJUČEK

Cilj te raziskovalne naloge je bil preučiti govorne težave predšolskih otrok ter prepoznati ključne dejavnike, ki vplivajo na njihov govorni razvoj.

Z raziskavo sem želela prispevati k boljšemu razumevanju govornih težav pri predšolskih otrocih in razviti učinkovite pristope za njihovo obravnavo. Posebno pozornost sem namenila vprašanju, v kolikšni meri so strokovni delavci v naši ustanovi seznanjeni z različnimi vrstami govornih motenj ter kako učinkovito sodelujejo s starši in drugimi strokovnjaki. Pomembno je, da strokovni delavci uporabljajo ustrezne metode in dejavnosti za spodbujanje govornega razvoja ter razvijajo strategije, ki bodo otrokom omogočile premagovanje težav v zgodnjem otroštvu.

Na podlagi ugotovitev raziskave lahko trdimo, da je sodelovanje med vzgojitelji, logopedi in starši ključnega pomena za zagotavljanje celostne podpore otrokom, ki potrebujejo dodatno pomoč. Strokovni delavci se lahko vsakodnevno trudimo in pomagamo otrokom pri odpravljanju govorno – jezikovnih težav, vendar imajo tukaj pomembno vlogo starši.

Govorno-jezikovne težave v predšolskem obdobju predstavljajo pomemben izziv, ki se ne dotika le otrok, temveč tudi njihovih staršev in strokovnih delavcev v predšolskih ustanovah. Zgodnje odkrivanje in ustrezna obravnava teh težav sta ključnega pomena za uspešen razvoj govorno-jezikovnih spretnosti ter za oblikovanje kasnejših socialnih in čustvenih kompetenc otroka. Če te težave niso pravočasno prepoznane in obravnavane, lahko povzročijo dolgoročne težave v komunikaciji, učenju in socialni interakciji, kar negativno vpliva na otrokovo splošno počutje in uspešnost v šolskem okolju.

Strokovni delavci v predšolskih ustanovah imajo ključno vlogo pri prepoznavanju zgodnjih znakov govorno-jezikovnih težav in usmerjanju otrok k ustrezni logopedski obravnavi. Vzgojitelji, logopedi in drugi strokovnjaki, ki sodelujejo z otroki, morajo biti dobro seznanjeni z različnimi vrstami govorno-jezikovnih motenj, da bi lahko pravočasno intervenirali. S tem se prepreči nadaljnje zapletanje težav in otrokom omogoči pravočasno in ustrezno podporo pri razvoju govora.

Poleg tega je sodelovanje med vzgojitelji, starši in strokovnjaki nujno za celostno podporo otrokom, saj starši pogosto najbolje poznajo specifične potrebe svojih otrok. Tako lahko skupaj z vzgojitelji in logopedi oblikujejo strategije, ki bodo otrokom omogočile lažje premagovanje govorno-jezikovnih težav. Vključevanje staršev v proces obravnave ni le pomembno za otrokov napredek, temveč tudi za krepitev odnosa med strokovnimi delavci in družino, kar pripomore k boljšemu razumevanju in spodbujanju otrokovega razvoja doma in v širšem okolju.

Poleg tega je izjemno pomembno ozaveščanje o preventivnih ukrepih, ki lahko pomagajo preprečiti razvoj govorno-jezikovnih težav. Spodbujanje bogatega govornega okolja, kjer otroci poslušajo in uporabljajo jezik v različnih situacijah, ter uporaba raznolikih jezikovnih spodbud, so ključni za spodbujanje govornega razvoja. Uporaba prilagojenih metod dela z otroki, ki imajo težave na tem področju, kot so igre, zgodbe, pogovori in druge ustvarjalne dejavnosti, je izjemno učinkovita pri spodbujanju govora in jezikovnih spretnosti.

Le s pravočasno, ciljno usmerjeno podporo lahko otrokom omogočimo optimalen razvoj govorno-jezikovnih spretnosti, s čimer prispevamo k njihovem uspehu v šolskem in vsakodnevnem življenju. Prav tako pa zgodnje ukrepanje pri prepoznavanju in obvladovanju teh težav ne bo le izboljšalo otrokove komunikacijske sposobnosti, temveč bo vplivalo tudi na njihov čustveni in socialni razvoj ter omogočilo boljše vključevanje v skupnost. Na dolgi rok bodo otroci, ki bodo deležni primerne podpore že v predšolskem obdobju, lažje dosegli svojo polno potencial in se uspešno spopadli z izzivi šolskega in kasnejšega življenja.

14 VIRI IN LITERATURA

1. Brec, Barbara, Schmidt, Majda in Smole, Franc (2016). Odkrivanje govorno-jezikovnih motenj pri petletnikih. Pedagoška obzorja.
2. Brus, Smiljana (2016). Zgodnja obravnava otrok z govorno-jezikovnimi motnjami. Učiteljev glas.
3. Grobler Marinka (2002). Otroci s specifično govorno – jezikovno motnjo.
4. Hrastar Belšak Katja (2015). Govorne igre za krepitev govornega aparata. Vrtec Litija. Priročnik za starše
5. Jelenc Nika, Bitenc Črtomir, Marot Valerija (2018). Težave na področju govorno-jezikovne komunikacije pri šolskih otrocih ter uporaba spletnih in mobilnih aplikacij pri njihovem premagovanju.
6. Kolenec, Franci M. (2016). Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih motenj. Vzgoja Ljubljana.
7. Lesjak Skrt Bernardka (2012). Didel didel dojsa. Igre za govorni razvoj v zgodnjem otroštvu. Zavod republike slovenije za šolstvo
8. Malkovič, Ksenija (2009). Govorno-jezikovne težave predšolskih otrok in nadomestna ter dopolnilna komunikacija. Diplomaska naloga.
9. Marjanović Umek Ljubica (1990). Mišljenje in govor predšolskega otroka. Ljubljana: DZS.
10. Marjanović Umek Ljubica, Krajnc Simona in Fekonja Urška (2006). Otroški govor: razvoj in učenje. Domžale: Izolit.
11. Pričakovani razvoj govorno-jezikovne komunikacije. e-knjiga. Logopedska igralnica
12. Rojko Petra (2016). Mišljenje in govor sta med seboj močno povezana. Gospodična knjiga
13. Satler, Nataša (2016). Govorno-jezikovne motnje pri predšolskih otrocih. Didakta
14. Sgerm Dragica (2004). Poslušam, slišim, izgovarjam: samozaložba.
15. Smole Franc (2009). Pomen spremljajočih bolezni pri govorno – jezikovnih motnjah.
16. Tršinar, Špela (2018). Spodbujanje pripovednih sposobnosti otrok z govorno-jezikovnimi motnjami. Magistrsko delo
17. V. Končnik Goršič N. in Kavkler M. Specifične učne težave otrok in mladostnikov. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladino in starše.
18. Vizjak Kure Tugomira (2010). Spodbujanje razvoja senzomotorike, motorike, kognicije, govora in jezika. Ljubljana: Zavod republike Slovenije.
19. Vizjak Puškar Nika (2017). Priredbe in skrajšave literarnih besedil, primerne za otroke z okvaro sluha ter otroke z govorno-jezikovnimi motnjami. Jezik in slovstvo
20. Vovk Ornik Natalija (2015). Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
21. Žerdin Tereza (2003). Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše in društvo Bravo.